

Wijkgerichte preventie in het wijkgerichte werken van Ouder- en Kindteams

VERKENNING EN ADVIES

Trees Pels

Marjolijn Distelbrink

Wijkgerichte preventie in het wijkgerichte werken van Ouder- en Kindteams

VERKENNING EN ADVIES

Trees Pels
Marjolijn Distelbrink

Utrecht, April 2019

Inhoud

Deel 1	Advies	3
	Inleiding	4
	Wijkgerichte preventie: een advies in 8 aandachtspunten	5
Deel 2	De verkenning	9
1	Aanleiding en doelstelling	10
2	Kader: de opdracht van het Ouder- en Kindteam	12
3	Aanpak van de verkenning	16
4	Resultaten van de verkenning	18
	Bijlage	34
	Voorbeelden van wijkgerichte preventie	35

Deel 1 Advies

Wat is er nodig om in Ouder- en Kindteams structureel te werken aan wijkgerichte preventie in aansluiting op het werk van de basisvoorzieningen in de wijk?

Deze vraag is gesteld aan het Verwey-Jonker Instituut door de bestuurders van de Joint Venture Ouder- en Kindteams Amsterdam. Het antwoord en het daarop gebaseerde advies komt voort uit een verkenning die het Verwey-Jonker Instituut in samenspraak met de werkgroep preventie van het Ouder- en Kindteam uitvoerde in 2018.

Doel van de verkenning was een advies te geven over een aanpak voor wijkgerichte preventie voor alle teams en medewerkers, met oog voor de positie van wijkgerichte preventie ten opzichte van de basisvoorzieningen en te behalen resultaten, sturingsmogelijkheden en randvoorwaarden. Deze rapportage begint met dit advies. In deel 2 volgt een beschrijving van de verkenning die eraan ten grondslag lag.

Begripsverheldering

Wijkgericht werken is de basis van al het werk van Ouder- en Kindteams. Het streven van het Ouder- en Kindteam is om met alle dienstverlening wijk- of gebiedsgericht te werken: werken aansluitend bij wat nodig is gezien de behoeften en al bestaande voorzieningen in wijk, en geworteld in de wijk (bekend en benaderbaar, en zelf ook actief samenwerking opzoekend).

Wijkgerichte preventie, waarover het hier gaat, en de planvorming daaromtrent, is een specifiek onderdeel van wijkgericht werken. Onder wijkgerichte preventie verstaan we hier het versterken van de structuren en netwerken in de wijken als het gaat om opvoeden en opgroeien. Hierbij is expliciete aandacht voor het ontmoeten van groepen ouders en jongeren die nog weinig in het vizier van het Ouder- en Kindteam zijn.¹

De verkenning

Voor de verkenning zijn groepsgesprekken gehouden met Ouder- en Kindadviseurs en teamleiders van het Ouder- en Kindteam en met de werkgroep preventie. Het advies – dat erop is gebaseerd – geeft richting aan de stappen die gezet kunnen worden om het werk te versterken dat in de teams gebeurt om wijkgerichte preventie nader vorm te geven. Teams kunnen daarbij mogelijk ook de voorbeelden die we in deze rapportage bundelen als inspiratie gebruiken.

Dit advies

Het advies geeft in acht aandachtspunten weer waar, in de planvorming en uitvoering, op gelet kan worden om versnippering tegen te gaan, wijkgerichte preventie goed te doordenken en dit onderdeel van het werk zo goed mogelijk in te bedden in het geheel aan taken. Nadere beschrijvingen zijn te vinden in de rapportage van de verkenning in deel 2.

¹ De term wijkgerichte preventie gebruiken we conform de terminologie in de opdracht voor de verkenning van de bestuurders. De term kan in de praktijk veranderen, in de context van de beleidsontwikkeling in de richting van verbreding van de basiswerkwijze naar wijkgericht werken.

Wijkgerichte preventie: een advies in 8 aandachtspunten

1. Ontwikkeling van teamvisie op doelen en aanpak

De teams zijn, mede in het kader van de prestatiedialoog, al bezig met het ontwikkelen van een gezamenlijke teamvisie op de doelen die ze in de eigen wijk, of kleinere buurten daarbinnen, willen behalen en op de aanpak die daar het beste bij past. Er is overeenstemming dat maatwerk voorop moet staan, en dat prioriteiten moeten worden gesteld. De keuze voor prioriteiten komt idealiter tot stand op basis van de Gebiedsanalyse², de prestatiedialoog in het team, en in samenspraak met de gebiedsmanager of -makelaar en andere relevante organisaties in de wijk. Wijkgerichte preventie is expliciet onderdeel van het integrale gebiedsgerichte werken, dat sinds 2018 steeds meer van belang wordt in de Ouder- en Kindteams. Zo mogelijk kunnen bij het maken van plannen en kiezen van prioriteiten ook sleutelfiguren en zelforganisaties worden betrokken. De laatsten vanwege hun ogen en oren in de wijk: welke groepen te bereiken via welke activiteiten en in samenwerking met welke partijen? Naast het teamgesprek over doelen en prioriteiten is ook een analyse van de rollen en krachten in het team belangrijk: wie doet wat, wie is waar goed in en wie moet wat bijleren? Hoe kan wijkgerichte preventie een brede verantwoordelijkheid worden, die niet steunt op een of enkele medewerkers? (zie ook aandachtspunten 3, 4 en 5).

2. Benutten van voorbeeldpraktijken en kennis van werkzame elementen

Bij het formuleren van doelen voor het eigen team, en vervolgens van een plan van aanpak, kunnen voorbeelden van activiteiten gericht op wijkgerichte preventie inspireren, mits zij relevant zijn in het kader van de opdracht van Ouder- en Kindteams, het beoogde maatwerk en de prioritering binnen de wijk. Bij de keuze van activiteiten moet de leidraad steeds zijn dat het versterken van de (ouders en jeugdigen in de) wijk voorop staat. Een aantal bestaande voorbeeldpraktijken zouden nader in kaart kunnen worden gebracht, indien nog geen – bij voorkeur onderbouwde – beschrijving voorhanden is. Daarbij zou moeten worden aangegeven voor welke contexten en doelen de praktijken bruikbaar zijn en welke de werkzame elementen ervan zijn.

Specifieke aandacht voor het beschrijven en onderbouwen van werkzame elementen in de context van wijkgerichte preventie is sowieso van belang, omdat daar veel minder systematische informatie over is in de verschillende databanken voor interventies.

3. Gestructureerde inbedding in werkwijzen van het team

Ouder- en Kindadviseurs ervaren wijkgerichte preventie nog niet altijd als een gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen het team. Het samen vaststellen van teamverantwoordelijkheid voor de gehele brede gemeentelijke opdracht en dus ook voor wijkgerichte preventie is een eerste stap op weg naar inbedding en uitvoering. Belangrijke vervolgstappen zijn onder meer een structurele bespreking in het team over de visie en aanpak, en bijvoorbeeld het aanwijzen van een kartrekker in elk team.

Wijkgerichte preventie zou ook meer structurele aandacht moeten krijgen in de verantwoording (prestatiedialoog). Het is nodig meetbare indicatoren toe te voegen voor versterking van structuren en netwerken en het bereiken en ontmoeten van groepen die nog niet worden bereikt. Aan de hand daarvan is monitoring mogelijk: in hoeverre de beoogde activiteiten zijn uitgevoerd en in hoeverre het bedoelde ermee is bereikt.

² Zie voor de jaarlijkse gebiedsanalyses: www.ois.amsterdam.nl.

4. Preventiewerk inplannen

Voor het systematisch ontwikkelen en stap voor stap uitvoeren van het plan voor de wijkgerichte preventie zal het team steeds goed met elkaar moeten bekijken wat nodig is, 'doen we de juiste dingen?'. Het verdient aanbeveling om een stappenplan te maken om, al naar gelang de voorgenomen activiteiten en te onderscheiden fasen in hun ontwikkeling, het preventiewerk in te plannen. De hoeveelheid benodigde tijd hangt samen met het specifieke maatwerk dat per team nodig is, evenals met de fase van uitvoering (bijvoorbeeld verkenning van geschikte partners in de wijk, opbouw van vertrouwen en uitwisseling over samenwerking, vs. uitvoering van activiteiten waarbinnen wordt samengewerkt). Het inplannen van het werk, en de noodzaak daarbij keuzes te maken, is niet alleen een individuele verantwoordelijkheid, zoals nu nog wel wordt ervaren. De Ouder- en Kindadviseur maakt in eerste instantie eigen afwegingen, maar komt deze er niet uit dan moet zij/hij het team betrekken, en als dit onvoldoende soelaas biedt ook de teamleider.

5. Evenwichtige teamsamenstelling en motiverende, efficiënte taakverdeling

Uitgaande van de plannen voor wijkgerichte preventie kan het ook nodig zijn de samenstelling van het team kritisch te bekijken: past de spreiding van medewerkers naar expertise en ervaring, sekse en culturele achtergrond voldoende bij de behoeften in de wijk, en bij de gekozen prioriteiten? Ook is een goed beeld nodig van hoe je de plannen gezamenlijk vormgeeft en wat dat betekent voor ieders taken. En moet worden nagedacht over verschillende accenten voor verschillende collega's, samenhangend met affiniteit en expertise, maar wel binnen het principe van 'wij zijn allen generalist': de overlap in kennis en kunde en taken is groot. Elke Ouder- en Kindadviseur moet zowel preventief (wijk)werk als hulpverlening combineren, en elke medewerker draagt verantwoordelijkheid voor een bepaald gebied, en de contacten met scholen en andere belangrijke vindplaatsen daarbinnen.

6. Samenwerking met het voorveld en basisvoorzieningen

Samenwerken met en ondersteunen van het voorveld (sleutelpersonen, actieve ouders, maar ook leerkrachten of andere professionals) en de basisvoorzieningen vormen belangrijke elementen in de opdracht van het Ouder- en Kindteam om (burgers in) de wijk te versterken. Dit vraagt duurzaam investeren in relaties, opbouwen van vertrouwen en ontwikkeling van een gezamenlijke visie op rol- en taakverdeling. Zeker in de samenwerking met scholen en welzijnswerk is aandacht nodig voor een duidelijke positionering en afbakening van de eigen taken van die van de andere partij. De kerntaken van het Ouder- en Kindteam zijn in het Amsterdamse Koersbesluit 'Om het Kind' en de Preventienota van het Ouder- en Kindteam geformuleerd. Het is zaak niet in de gaten te springen die vallen door bezuinigingen bij andere organisaties.

Wat het Ouder- en Kindteam wel kan en volgens de opdracht moet doen als zich problemen aandienen die in eerste instantie bij de andere partij liggen, maar raken aan opvoeden en opgroeien: is

- Signaleren en de betreffende partij daarop aanspreken.
- De betreffende professionals of vrijwilligers pedagogische ondersteuning bieden opdat zij de ouders en jeugdigen beter kunnen ondersteunen, en
- Ouders en jongeren activeren en empoweren om van hun kant bij te dragen aan een oplossing.

Een goede voorbeeldpraktijk in dit verband is: af en toe bij casuïstiekoverleg van samenwerkingspartners aansluiten om mee te denken.

Om samenwerking en afbakening goed vorm te geven moet het team goed bezien welke personen en (in)formele organisaties in het voorveld zich daarvoor het beste lenen; hierbij uitgaande van de visie, planvorming en prioritering voor de eigen wijk. Daarbij is selectiviteit in de keuze van samenwerkingspartners nodig. Een belangrijke voorwaarde is dat het om een bestendige relatie of organisatie en (mogelijkheid tot) samenwerking gaat, omdat het leggen en vasthouden van contacten ook veel investering vergt. Een andere voorwaarde: (uitzicht op) een gedeelde visie op de gezamenlijk te bereiken doelen en aanpak, bijvoorbeeld rondom de opvoeding van kinderen, en wat ieders aandeel daarin kan zijn. Mogelijk kan een daartoe op te stellen lijstje met criteria voor samenwerking dienstbaar zijn.

7. Competenties van Ouder- en Kindadviseurs en teamleiders

De uitspraken van de verschillende gesprekspartners, gecombineerd met kennis die al voorhanden was, leiden tot het volgende overzicht van voor wijkgerichte preventie belangrijke competenties. Het gaat om kennis, vaardigheden en attituden ten behoeve van:

Outreaching en laagdrempelig werken

- Informeel contact leggen met ouders en jongeren.
- Bereiken van (sleutelfiguren) groepen/organisaties, vertrouwen winnen.
- Durven 'ongewone verbindingen' aan te gaan, je buiten gebaande paden te bewegen.
- Houding bij ontmoeten: informeel, vanuit interesse voor de ander, 'als jezelf'.

Aansluiten bij/afstemmen op ouders en jongeren

- Inlevingsvermogen.
- De stem van de ouder/jongere ruimte geven.
- Van perspectief kunnen wisselen (professionele perspectief en perspectief van de ouder/jongere).
- Culturele sensitiviteit, omgaan met diversiteit en meertaligheid.

Organisatie en ondersteuning/begeleiding van groepswerk

- Professionele kwaliteiten i.v.m. groepswerk, methodieken van groepswerk.
- (Ondersteunen van) opstart en organisatie van groepen.

Samenwerken met vrijwilligers/initiatieven en organisaties in de wijk

- Begeleiden/trainen van vrijwilligers, bijvoorbeeld die groepen (gaan) leiden/overnemen zoals bij 'Het Begint Bij Mij'.
- Samenwerking met (in)formele initiatieven/organisaties in de wijk.

Kwaliteiten rond organisatie van het werk

- Autonomoos keuzen kunnen maken: tussen activiteiten, planning ervan, eventueel delegeren ervan aan anderen (intern, extern).
- Zo nodig tijdig team en teamleider hierbij betrekken.
- Omgaan met verschillende professionele rollen (ontmoeten en versterken vs. kennis en vaardigheden aanreiken).
- Flexibel kunnen zijn in werktijden, planning.
- Kunnen schakelen tussen contexten, soorten steun.

Teamleiders

Voor teamleiders zijn naast de voornoemde competenties ook leiderschapscompetenties van belang. Zij moeten in staat zijn draagvlak voor het preventiewerk te creëren, te sturen op gestructureerde bespreking, planvorming en prioritering in het team, op verdeling van het werk in het team, op regelmatige monitoring en bijstelling en op samen reflecteren en leren. Daarnaast kan worden genoemd: benutten van netwerken met partnerorganisaties, meer op het niveau van management dan uitvoering. Ook zijn competenties nodig in het geven van (rugge)steun aan de teamleden bij uitvoering van hun preventieve taken binnen het geheel aan taken, en in het maken van daarop gerichte afwegingen in het team als geheel en voor individuele medewerkers.

8. Leren en lerend werken

In de gesprekken zijn verschillende aanbevelingen gedaan voor het samen leren en lerend werken binnen de teams.

- Leren van teams die al beter slagen in gezamenlijke verantwoordelijkheid voor en uitvoering van wijkgerichte preventie.
- Leren van elkaar binnen teams, o.a. door maatjesschap.
- Leren van collega's in andere teams met expertise en ervaring in praktijken die je in het eigen team vorm wilt geven.
- Met elkaar kijken, in samenhang met de gemaakte wijkplannen en prioritering en afspraken over 'informele taakdifferentiatie', wat elke medewerker bij moet leren.
- Efficiënte deling en uitwisseling van informatie (bijvoorbeeld over voorzieningen in de wijk, ervaringen met voor de eigen wijk relevante goede praktijken in andere teams of steden) via digitale kanalen.
- Aandacht voor hoe teamleiders in dit verband (van elkaar) kunnen leren.

Deel 2 De verkenning

1 Aanleiding en doelstelling

Een belangrijk aandachtspunt in de transformatie van de gemeentelijke zorg rondom jeugd en gezin vormt het structureel inbedden van preventie in het wijkgerichte werken. Veel aandacht van de medewerkers van jeugdteams gaat uit naar urgente zwaardere hulpvragen. Daarnaast is er ook aandacht voor preventie. Gemiddeld besteden de leden van de Amsterdamse Ouder- en Kind Teams zo'n derde van hun tijd aan preventieve taken. Maar de wijkgerichte preventie – gericht op het versterken van (ouders en jeugdigen in) de wijk, met expliciete aandacht voor het ontmoeten van groepen ouders en jongeren die nog weinig in het vizier zijn van het Ouder- en Kindteam – komt daarbinnen nog te weinig uit de verf.

Een aantal plaatselijke welzijnsorganisaties heeft daarover in 2017 in een brief aan het bestuurdersoverleg van de Joint Venture Ouder- en Kindteams aan de bel getrokken. In reactie hierop is vanuit het programmteam van het Ouder- en Kindteam, in overleg met vertegenwoordigers van de welzijnsinstellingen, aan het Verwey-Jonker Instituut (verbonden aan de Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam KeTJA) gevraagd om een verkenning te doen naar de (voorwaarden voor) structurele inbedding van *wijkgerichte preventie* in het Ouder- en Kindteam, in samenwerking met de werkgroep preventie.

Daarbij golden drie uitgangspunten:

- De opdracht van het Ouder- en Kindteam voor wat betreft de preventieve taken wijzigen niet.³
- De visie op preventie, zoals verwoord in de preventienotitie van het Ouder- en Kindteam en een notitie van enkele Welzijnsinstellingen⁴, vormt het uitgangspunt; over deze visie is consensus onder alle partijen. De verkenning richt zich dan ook op het in de praktijk brengen ervan.
- De ervaringen en percepties van koplopers en teamleiders van de 22 OK-teams staan in de verkenning centraal.

Wijkgerichte preventie is een specifiek onderdeel van het wijkgerichte *werken*; de basis van het werk van het Ouder- en Kindteam (aanwezig zijn in de wijken, kennen en gekend worden, actief benaderen en benaderbaar zijn). Onder wijkgerichte preventie verstaan we – zoals afgestemd met de opdrachtgever – dat deel van de preventieve taken dat gaat over het versterken van de structuren en netwerken in de wijken als het gaat om opvoeden en opgroeien, met expliciete aandacht voor het ontmoeten van groepen ouders en jongeren die nog weinig in het vizier van het Ouder- en Kindteam zijn. Wijkgerichte preventie en de planvorming daaromtrent vindt expliciet plaats als onderdeel van wijk- of gebiedsgerichte werken, dat steeds belangrijker wordt.

3 De gemeentelijke (vierledige) opdracht van Ouder- en Kindteams is samen met partners 1) vroegtijdig problemen signaleren, 2) passende steun en hulp dichtbij bieden 3) eigen kracht en sociaal netwerk versterken en 4) tijdig en terecht verwijzen, opdat meer jeugdigen gezond en veilig opgroeien en zich optimaal ontwikkelen.

4 Preventie in het Ouder- en Kindteam, Startnotitie. Programmteam Ouder- en Kindteam Amsterdam, 2017. Meer preventie door Ouder- en Kindteams graag, S-IPI, Swazoom, 2016.

De verkenning betreft dat gedeelte van preventie dat gaat over verbinding met en aansluiting op de wijk⁵: zicht hebben op wat er in de wijk speelt en de groepen die daar samenkomen en elkaar ontmoeten, en deze waar nodig ondersteunen. Het accent ligt op het versterken van (groepen) gezinnen en jongeren (met een migratieachtergrond, laagopgeleid) die op afstand staan van het formele aanbod: de categorie die juist extra risico loopt wat betreft opvoeden en opgroeien maar gemiddeld pas in het vizier van de zorg komt als de problemen al ernstig zijn geworden. Wijkgerichte preventie is een onderdeel van de bredere preventietaak waarvan ook risicogestuurd en vraaggestuurd werken deel uitmaken (zie verder onder 2).

Een belangrijk aandachtspunt vormt de afbakening met taken van de basisvoorzieningen - o.a. jeugd- en jongerenwerk, kinderopvang - en van buurt- en vrijwilligersinitiatieven in de wijk. Hiermee samenhangend is de vraag van belang hoe Ouder- en Kindteam en basisvoorzieningen het beste op elkaar kunnen aansluiten.

Vraag- en doelstelling van de verkenning

Daarmee vertrekt de verkenning vanuit de volgende centrale vraag:

Wat is er nodig om in het Ouder- en Kindteam structureel te werken aan wijkgerichte preventie in bovengenoemde zin, in afbakening van en aansluiting op het werk van de basisvoorzieningen in de wijk?

5 Dit sluit aan bij het voornemen in de Preventienotitie om op de volgende punten meer te ontwikkelen (p.6): '1. Diversiteit: Met opvoedingsondersteuning bereiken we nu vooral mensen – maar niet alleen - die ons kunnen vinden, we willen kinderen, jongeren en ouders uit alle culturen en doelgroepen bereiken, ook mensen die niet naar ons toekomen; 2. Aansluiten bij het dagelijks leven: Opvoedingsondersteuning is nu vaak individueel, ook al maken we steeds vaker gebruik van contacten met groepen in de wijk. We willen vaker ondersteuning aan groepen geven: in de vorm van themabijeenkomsten, discussiebijeenkomsten en workshops. We willen het gesprek over opvoedings- en ontwikkelingsvragen overal in de wijk stimuleren; 3. 'It takes a village to raise a child': Opvoedingsondersteuning bieden we nu vooral zelf, we willen graag stimuleren dat mensen elkaar helpen, dus werken met groepen die elkaar al kennen, met informele leiders binnen die groepen, met lotgenoten etc.'

Deze rapportage beoogt de volgende resultaten te bieden:

1. Globaal plan van aanpak voor alle teams en professionals. Een globaal plan over de wijze waarop wijkgerichte preventie en aansluiten bij de wijk – zoals verwoord in de preventienotitie van het Ouder- en Kindteam en de notitie van enkele Welzijnsinstellingen - een duidelijke, structurele plek kunnen krijgen binnen het (brede) takenpakket van alle professionals in het Ouder- en Kindteam, en in elk team, met de focus op groepen die op afstand staan van het formele aanbod.
2. Begripsverheldering en taakaafbakening: Afbakening van de wijkgerichte preventie vanuit het Ouder- en Kindteam ten opzichte van het wijkgerichte werk van de welzijnsinstellingen (de basisvoorzieningen), evenals nagaan van de mogelijkheden om optimaal op elkaar aan te sluiten.
3. Suggesties en aanbevelingen over te behalen resultaten, sturingsmogelijkheden en randvoorwaarden. Aanbevelingen aan de programmadirectie over: de inspanningen die voor wijkgerichte preventie in het Ouder- en Kindteam in aansluiting op de basisvoorzieningen nodig zijn, de (tussen)resultaten waarnaar moet worden gestreefd, de implicaties voor sturing door de teamleider, voor de professionalisering van teamleden, voor (wijkgerichte) verantwoording, voor borging van het wijkgericht werken binnen de overleg- en managementstructuur van het Ouder- en Kindteam, en in de prestatiedialoog.

Leeswijzer

Paragraaf 2 beschrijft het kader van deze verkenning: de opdracht van het Ouder- en Kindteam, met de focus op preventie binnen het wijkgerichte werken. Paragraaf 3 geeft weer hoe de verkenning is aangepakt en in paragraaf 4 zijn de resultaten weergegeven. Daarbij is veel gebruik gemaakt van citaten van medewerkers om hun uitspraken zo veel mogelijk recht te doen. In de bijlage zijn enkele typerende, door medewerkers genoemde, voorbeelden van wijkgericht werken opgenomen.

2 Kader: de opdracht van het Ouder- en Kindteam

Voor het kader van de opdracht geeft de notitie van de werkgroep preventie richting. Daar staat duidelijk in: het Ouder- en Kindteam kiest ervoor de kracht van de samenleving te versterken.

Preventie (uit de preventienotitie 2017):

Als je de taken van het Ouder- en Kindteam en de definities van de wet naast elkaar legt, dan zie je de volgende elementen voor de preventie van het Ouder- en Kindteam van belang zijn:

- De preventie richt zich op opvoeden en opgroeien
- In verband met risico's en beginnende problemen
- op het terrein van (geestelijke) gezondheid en welzijn
- waarbij nog geen individuele behandeling nodig is.
- De preventie richt zich op individuen, groepen én op de pedagogische infrastructuur

(...) In de visie van het Ouder- en Kindteam komt naar voren op welke manier we de preventieve taken willen uitvoeren. Hierbij baseren we ons op de doelen die in de Samenwerkingsovereenkomst (JV) genoemd worden.

- Het Ouder- en Kindteam levert een bijdrage aan sterke pedagogische infrastructuur zodat kleine problemen worden aangepakt als ze klein zijn en niet de kans krijgen om groot te worden.
- Het Ouder- en Kindteam versterkt de eigen kracht van mensen en van hun omgeving bij het oplossen van ontwikkel- en opgroei problemen.

Dat betekent:

- Snel oppakken van kleine problemen: vaker actie ondernemen naar aanleiding van kinderen die opvallen via het basispakket JGZ of via de verschillende vormen van opvoedingsondersteuning.
- Informatie en advies op de juiste tijd (anticiperende voorlichting) op de juiste plek (via informele gesprekken op allerlei plekken in de buurt) en via het juiste kanaal (bijv. via chatten en appen).
- Opvoedingsondersteuning niet in de vorm van: jij hebt steun nodig, wij geven die, maar door het samenbrengen van en aansluiten bij mensen die elkaar kennen en die een klein zetje nodig hebben om elkaar te helpen.
- Trainingen en cursussen, die het Ouder- en Kindteam of de O&O-aanbieders die uitvoeren.
- En misschien het belangrijkste: zoals we bij de jeugdhulp willen dat ouders zelf regie gaan voeren over de jeugdhulp, willen we dat groepen ouders en jongeren zelf de regie gaan voeren over de preventie in de wijk.

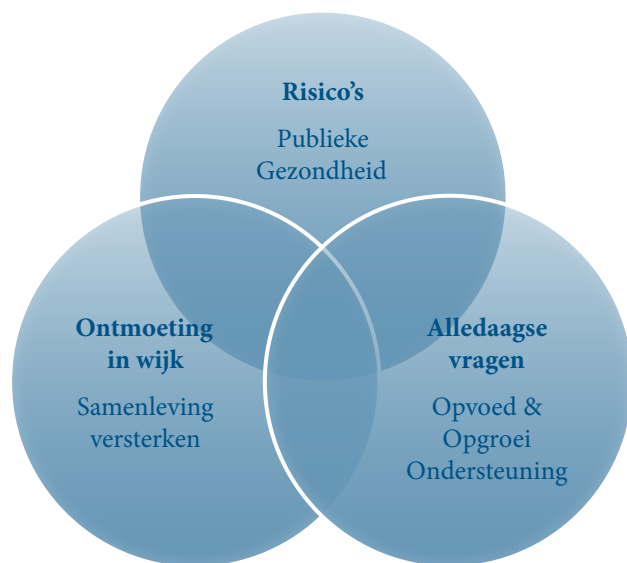
Zoals in hoofdstuk 1 al (in een noot) genoemd: in de preventienotitie wordt het belang benadrukt van meer groepsgericht werken en het versterken van de kracht van 'the village' (de wijken/gemeenschappen zelf); vandaar de aandacht voor het meer structureel uitwerken van wijkgerichte preventie. Hiervoor heeft het Ouder- en Kindteam deels ook nieuwe methodieken op het oog. In de preventienotitie staat het volgende: 'Veel van onze trainingen zijn gericht op ander gedrag; we willen ook trainingen in het pakket opnemen die gericht zijn op nadenken over wie je bent, welke spelregels er zijn en hoe je kunt kiezen.' Onder andere met het oog hierop is een interventie als Het Begint Bij Mij (HBBM) toegevoegd aan de gereedschapskist waarmee het Ouder- en Kindteam werkt.

Wijkgerichte preventie

Figuur 1 (ontwikkeld door de werkgroep preventie van het Ouder- en Kindteam en gepresenteerd aan een grote groep Ouder- en Kindadviseurs en teamleiders door de werkgroep preventie in april 2018) maakt inzichtelijk hoe de wijkgerichte preventie nader is af te bakenen binnen het geheel aan preventieve taken van het Ouder- en Kindteam.

Figuur 1 Preventie: verschillende vormen binnen het Ouder- en Kindteam

Ouder- en Kindadviseurs voeren hun preventieve taak uit vanuit drie invalshoeken:

1. Risico's voorkomen (de invalshoek van o.a. de jeugdgezondheidszorg; signalen van scholen).
2. Ondersteunen bij alledaagse vragen (ouders benaderen het Ouder- en Kindteam zelf met een vraag).
3. Wijkgerichte preventie: ontmoeting en aansluiting in de wijk, samenleving versterken (Ouder- en Kindadviseurs ontmoeten ouders en jeugd, ook als er nog geen (manifeste) vraag is).

De drie invalshoeken overlappen elkaar deels, maar zijn alle gericht op de pedagogische context. Hiermee is het werk van het Ouder- en Kindteam ook in principe af te bakenen van dat van de basisvoorzieningen, aldus de werkgroep preventie. Het werken in de wijk heeft altijd (ook) een pedagogisch doel: het ondersteunen van (de eigen kracht van) ouders en jeugdigen bij opvoeden en opgroeien, het desgevraagd bieden van ondersteuning bij alledaagse opvoedvragen en signaleren van risico's, daarbij steun bieden of waar nodig verwijzen. Ook het ondersteunen van basisvoorzieningen kan hierbij een taak zijn.

Hoewel de ontmoeting in de wijk een ander perspectief is van waaruit wordt gewerkt dan de beide andere, geldt expliciet dat al het werk van de Ouder- en Kindteams met de andere perspectieven is verbonden en in de wijk plaatsvindt; het wijkgerichte werken (ook het werk dat niet is gericht op ontmoeting) vormt de basis van al het werk van het Ouder- en Kindteam.

In de woorden van een lid van de werkgroep preventie:

'Voor het Ouder- en Kindteam is de positie in de wijk de basis voor alles wat je doet. Je moet wortelen op school en op andere plekken in de wijk.'

Concrete activiteiten

Voor de uitvoering van wijkgerichte preventie is in 2018 een begin gemaakt met het project 'Kracht van ontmoeting'. Dit project is meerjarig; betreft het doorontwikkelen van een visie op wijkgerichte preventie en het opzetten van activiteiten die de ontmoeting met ouders en jeugd (en het elkaar ondersteunen in de wijk) kunnen versterken. Ontmoeting en versterking wordt onder andere vormgegeven door inzet van de methoediek Het Begint Bij Mij (HBBM) waarin een tiental Ouder- en Kindadviseurs is getraind in 2018; en door samenwerking met jongerentheater Lost Project. Het project wordt begeleid met onderzoek (consortium van o.a. de VU, Verwey-Jonker Instituut, Hogeschool Inholland, Erasmus Universiteit). In april 2018 werd in dit kader ook een conferentie georganiseerd door het programmteam Ouder- en Kindteams in samenwerking met KeTJA en welzijnspartners, met als thema Wijkgerichte preventie en diversiteit.

Begrippenkader Wijkgerichte preventie/ ontmoeten

Binnen het (onderzoeks)project Kracht van Ontmoeting is studie gemaakt van wetenschappelijke literatuur over wijk- of buurtgerichte preventie en ontmoeting (publicatie in de vorm van artikelen volgt nog), met als doel te komen tot nadere afbakening van het wat en hoe van wijkgerichte preventie en ontmoeting daarbinnen. Tussenresultaten hiervan zijn door de onderzoeker (Elena Ponzoni) in juni 2018 aan de werkgroep preventie gepresenteerd en werden bruikbaar gevonden voor de huidige fase van planning. Samengevat gaat het om het volgende:

Wijkgerichte preventie en ontmoeting van groepen kan verschillende soorten doelen hebben, bijvoorbeeld:

- Bereik vergroten.
- Eigen kennis van de wijk verbreden.
- Community initiatieven pedagogisch versterken.
- Samenhang in pedagogische visie en pedagogisch handelen stimuleren, waarbij het Ouder- en Kindteam ook partij is in het (wederkerige) gesprek.
- Sociale fragmentatie tegengaan (door initiatieven te verbinden).

Er kan spanning zijn tussen verschillende typen doelen. Grofweg zijn er twee perspectieven te onderscheiden voor het type doel dat het Ouder- en Kindteam wil bereiken bij het beter vinden en ondersteunen van nog weinig bereikte groepen in de wijk. Het betreft ideaaltypen. In de praktijk zijn ze niet altijd strikt van elkaar te scheiden, maar ligt het accent bijvoorbeeld meer op het ene of het andere perspectief.

Het ene vertegenwoordigt het 'expert'-perspectief (in wetenschappelijke literatuur wel aangeduid als 'beschavingsperspectief'). De professional vertrekt bij dit perspectief vanuit het doel individuen of groepen kennis over te dragen, inzichten te geven die kunnen bijdragen aan een optimale ontwikkeling van kinderen. Het op zoek gaan naar

groepen ouders of jeugdigen die behoefte aan dit soort kennis hebben en het Ouder- en Kindteam zelf nog niet weten te vinden, kan hieronder vallen. Ontmoeting is hier in principe instrumenteel. Ouders of jongeren krijgen kennis en vaardigheden aangereikt. Dit perspectief is in de houding van professionals dominant bij een aantal belangrijke activiteiten, zoals bij de aanpak gezond gewicht, maar ook bij een deel van de opvoedondersteuning (bijvoorbeeld aanbod Triple P; themabijeenkomsten). Het contact maken en ontmoeten is ook hierbij van belang, maar het doel, bijvoorbeeld een gezonder gewicht, blijft leidend.

Het andere perspectief vertegenwoordigt meer wederkerigheid in de ontmoeting, ontmoeting op het niveau van waarden. Hier gaat het om uitwisseling op basis van gelijkwaardigheid, het versterken van groepen, het ondersteunen van de eigen kracht van burgers. Bij dit type ontmoeting kunnen zich ook spanningen voordoen. Het kan 'schuren'; maar de kracht van burgers vormt wel het uitgangspunt. Bijkomend effect van ontmoeting is dat professionals worden verrijkt; zij krijgen nieuwe kennis over de leefwereld van gezinnen en hoe daarop aan te sluiten.

Noties als 'tussenruimte' of 'inclusieve ruimte' en theorieën over 'deep democracy', 'transformative social work', citizenship based social work etc. ondersteunen deze kant van het verhaal. Het gaat om creëren van ruimtes waarin een dialoog kan ontstaan tussen verschillende posities en perspectieven, in de context van een machtsveld waarin ongelijkwaardigheid het startpunt is, en gestreefd wordt naar meer gelijkwaardigheid tussen professional en ouder.

In gesprek met de werkgroep preventie is vastgesteld dat wijkgerichte preventie (vooral in de vorm van ontmoeting met groepen) sterk in wil zetten op het verder doorontwikkelen van het tweede perspectief en de verbinding daarvan met het eerste perspectief.

Dit geeft meer kans op het versterken van de pedagogische infrastructuur⁶. Een wijk wordt pedagogisch gezien sterker als mensen met elkaar in gesprek gaan over opvoeding en daarbij elkaars normen en waarden leren begrijpen. Anderzijds kan samenwerking met (informele) organisaties en initiatieven gebaat zijn bij de verbinding vanwege de daar levende behoefte aan pedagogische verdieping en ondersteuning.

De twee perspectieven zijn beide van belang en ze zijn zoals gezegd in de praktijk ook niet altijd te scheiden. Een professional die contact wil leggen met groepen om hen kennis bij te brengen, kiest vaak de ingang van de waarden en leefwereld van ouders, bijvoorbeeld. In veel ontmoetingen met groepen die nu plaatsvinden in de wijk ligt het accent (wat meer) op het eerste perspectief. Dit is op zich geen probleem; het bijbrengen van kennis en vaardigheden kan uiteraard ook bijdragen aan een proces waarbij ouders of jeugdigen elkaar gaan ondersteunen. De kans op het laatste is groter als daar ook expliciet op wordt ingezet.

Bewustwording van de verschillende typen doelen die er zijn kan het gesprek in de teams helpen: waar zetten we op in? Met welk doel? Juist het perspectief van ontmoeting/waarden lijkt beter aan te sluiten bij het voornemen om ouders en jeugd meer de regie over preventie in de wijk te geven; en echt hun perspectief en kracht te benutten. De inzet van een methodiek als Het Begint Bij Mij hangt hier expliciet mee samen. Het kan helpen als teams zich dit realiseren, bij het prioriteren in een wijk.

⁶ Dit geldt ook voor de samenwerking met zelforganisaties vanwege de daar levende behoefte aan pedagogische verdieping en ondersteuning.

3 Aanpak van de verkenning

De verkenning is gestart in het voorjaar van 2018. De volgende stappen in de verkenning waren afgesproken:

1. Een serie gesprekken met Ouder- en Kindadviseurs.
2. Beschrijving van eerste resultaten op basis van deze gesprekken.
3. Bespreking daarvan met de teamleiders en werkgroep preventie.
4. Eerste versie rapportage, inclusief concept aanbevelingen.
5. Bespreking daarvan met werkgroep preventie en met de teamleiders.
6. Tweede versie rapportage, inclusief aanbevelingen en eerste versie handreiking.
7. Bespreking daarvan met de werkgroep preventie en met de bestuurders.
8. Eindversie rapportage en handreiking.

Bij de start van het onderzoek zijn afspraken gemaakt met de werkgroep preventie over hoe het beste de benodigde informatie te verzamelen zonder teveel druk te leggen op de uitvoering. Er is besloten zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande bijeenkomsten. Daarnaast zijn drie groepsgesprekken met Ouder- en Kindadviseurs georganiseerd specifiek voor dit onderzoek.

We beschrijven hierna de bronnen voor de verkenning.

Gesprekken met Ouder- en Kindadviseurs

Een belangrijke bron vormden gesprekken met Ouder- en Kindadviseurs. In totaal zijn er acht groepsgesprekken met Ouder en Kindadviseurs gehouden en zijn de onderzoekers bij nog eens vijf gesprekken over planvorming aangeschoven.

De eerste serie van vijf gesprekken vond plaats tijdens de workshops op de conferentie Wijkgerichte preventie en diversiteit van 11 april 2018. Bij de workshops kwamen verschillende manieren of werkwijzen ter sprake om ouders en jeugdigen te ontmoeten en versterken: themabijeenkomsten, jongerentheater, het spel 'Just Like You', de interventie Het Begint Bij Mij en vaderdebatten. De gesprekken die in de workshops werden gevoerd, gingen over goede voorbeelden die er al zijn rond deze onderwerpen, doelen die dit soort activiteiten kunnen hebben, hoe ze succesvol aan te pakken en wat ervoor nodig is ze goed uit te voeren. Aan de workshops namen in totaal zo'n 60 à 70 Ouder- en Kindadviseurs (en enkele teamleiders) deel, van wie een derde een jeugdhulpverleningsachtergrond had. De meerderheid had een welzijnsachtergrond.

Bij de workshops is aan deelnemers gevraagd of er interesse was om op een ander moment verder met de onderzoekers te praten over wijkgerichte preventie. Uit degenen die zich opgaven is samen met de werkgroep preventie een selectie gemaakt van Ouder- en Kindadviseurs met veel ervaring; deze zijn kort na de bijeenkomst benaderd voor groepsgesprekken. Ook zijn daarbij enkele Ouder- en Kindadviseurs uitgenodigd die zich niet hadden opgegeven; met als doel voldoende spreiding te verkrijgen tussen teams en 'type' Ouder- en Kindadviseurs (bijvoorbeeld met een welzijns- of hulpverleningsachtergrond). Uiteindelijk zijn, in de loop van juni 2018, drie groepsgesprekken gehouden met in totaal elf Ouder- en Kindadviseurs uit uiteenlopende teams en met diverse professionele achtergronden. Opnieuw had ongeveer twee derde van de medewerkers een welzijnsachtergrond en ongeveer een derde een hulpverleningsachtergrond. Daarnaast zijn onderzoekers aanwezig geweest bij een vijftal teambesprekingen gericht op planvorming over preventie in de wijk, in juni/juli 2018.

Input van teamleiders en de werkgroep preventie

De tussenresultaten van de workshops, groepsinterviews, en enkele van de besprekingen in de wijkteams zijn voorgelegd aan enkele leden van het programmateam Ouder- en Kindteams. Vervolgens zijn de uitkomsten getoetst in een bespreking met teamleiders en de programmadirectie en besproken in de werkgroep preventie (eind juni/begin juli 2018). Dit leverde aanscherpingen op over onder andere de concrete invulling van de opdracht wijkgerichte preventie zoals gezien door teamleiders en programmateam en de rol van teamleiders bij ondersteuning van realisatie van wijkgerichte preventie in de teams. Omdat de bespreking met de teamleiders kort was, is besloten na de zomer nog een tweede bijeenkomst met teamleiders te plannen, waarin de kernpunten uit de conceptversie zijn besproken. Deze heeft in oktober plaatsgevonden. De inbreng vanuit deze bijeenkomst is in de slotversie van de verkenning verwerkt.

Begrippenkader Kracht van Ontmoeting

Een laatste bron vormde literatuuronderzoek. In de onderzoeksperiode is aan de hand van wetenschappelijke literatuur een eerste begrippenkader ontwikkeld om het begrip 'wijkgerichte preventie' (vooral zoals vormgegeven in het project Kracht van Ontmoeting) nader te duiden en doelen van wijkgerichte preventie scherper te krijgen. De eerste contouren daarvan zijn in juni 2018 besproken met de werkgroep preventie en bleken ook bruikbaar voor de onderhavige rapportage. Ze zijn in de voorgaande paragraaf beschreven.

Afronding

Als afronding is de bijgestelde rapportage begin 2019 voorgelegd aan de werkgroep preventie en op basis van de laatste commentaren (in overleg met de werkgroep) definitief gemaakt. De handreiking wordt in 2019 opgesteld, in samenspraak met de werkgroep preventie.

4 Resultaten van de verkenning

De gesprekken met de Ouder- en Kindadviseurs gaven een basis voor het gesprek met de teamleiders en de werkgroep preventie. Uit de gesprekken komt een duidelijk beeld over wat nodig is om wijkgerichte preventie goed neer te zetten en hoe teamleiders dit proces kunnen ondersteunen. Ook hebben ze informatie opgeleverd over wat er al gebeurt. De afbakening met de basisvoorzieningen is vooral in het gesprek met de teamleiders en de werkgroep preventie ter sprake gekomen. Hieronder zijn bevindingen uit de verschillende bronnen gebundeld en onderverdeeld in een aantal thematische hoofdbevindingen (punt 1 tot en met 8). De adviezen in deel 1 van deze rapportage sluiten globaal op deze hoofdbevindingen aan; ze zijn daar aangescherpt en soms anders ingedeeld naar aanleiding van het gesprek met de teamleiders en in overleg met de werkgroep preventie.

Ter inleiding

In de gesprekken met de Ouder- en Kindadviseurs kwam naar voren dat zij erg blij zijn dat zij 'gehoord' worden. Het vormgeven van wijkgerichte preventie is nog niet eenvoudig in de hectiek van alledag. Veel relevante praktijken van vóór de transformatie zijn in de afgelopen jaren als gevolg van die belemmeringen minder of niet uitgevoerd, of pas recent weer opgepakt. Dat geldt bijvoorbeeld voor themabijeenkomsten met oudergroepen die al bij elkaar komen op scholen; aansluiten bij koffie ochtenden op scholen; samenwerken met diverse netwerkpartners in het voorveld. De genoemde belemmeringen lopen uiteen. Deels liggen ze bij de organisatie van het werk: de teams waren in opbouw, krijgen veel zware cases binnen (die voorgaan; zeker als geen tijd is ingepland voor wijkgerichte preventie). Ouder- en Kindadviseurs ervaren dat ze teveel aan (wensen van) de school zijn gebonden voor invulling van hun werk. Deels liggen belemmeringen buiten de teams. Een veel gehoorde klacht – die ook mede dit onderzoek inspireerde – is dat functies zijn verdwenen die uitvoering faciliteerden, zoals oudercontactfunctionarissen op scholen.

Verskillende Ouder- en Kindadviseurs geven te kennen dat zij de kennis, middelen (materialen) en de (sterke) motivatie hebben om de wijk in te gaan en meer contact te leggen met ouders, maar dat ze tot nu toe niet hebben ervaren dat dit echt kon. Of ze zaten aan een school vast waardoor ze niet meer vrij zijn de wijk in te gaan, zoals ze graag doen om echt laagdrempelig contact te maken.

In diverse gesprekken met Ouder- en Kindadviseurs is benoemd: het opbouwen van werken met partners in de wijk vraagt echt tijd; contacten leggen met netwerkpartners, maar ook: die contacten onderhouden, langzaamaan vertrouwen opbouwen. Die tijd is er niet geweest de afgelopen jaren. In sommige teams begint wel een kentering plaats te vinden; er is weer wat meer tijd/aandacht voor (wijkgerichte) preventie.

'Een jaar lang ben ik elke dinsdagochtend [naar een oudergroep] gegaan puur om koffie te drinken en te zitten, babbelen. Maar ik moet zeggen in het begin (2015), daarna kwam ik er alleen als ik een afspraak heb of zo. Ik merk wel: het is minder geworden dan in het begin toen we daar de ruimte ook voor hadden [aansluiten bij groepen]. Het kost gewoon tijd om die aansluiting te vinden, je moet een band opbouwen, je moet dat vertrouwen... [...] op een gegeven moment komen er andere dingen op de agenda te staan, moet je gaan prioriteren. Aansluiting bij de wijk is wat minder geworden, maar nu staat het weer, als ik spreek voor mijn team, bovenaan. Ik krijg daar ook gewoon de ruimte voor. Het komt weer op de agenda'.

1. Het begint met een gezamenlijke visie als team

'Eerst moet je een visie hebben op wat is het. Dan pas kijken hoeveel tijd het kost. Plannetje maken. Vaardigheden hebben mensen niet allemaal. Welke stappen ga ik zetten, met wie. Dat is aan het team om uit te werken.'
(werkgroep preventie)

Een noodzakelijke eerste stap op weg naar het structureel inbedden van wijkgerichte preventie in het team is ontwikkeling van een duidelijk beeld van de met het wijkgerichte werken te bereiken doelen en daartoe in te zetten middelen en werkvormen, zeggen zowel Ouder- en Kindadviseurs als teamleiders.

Doelen die in de gesprekken zijn genoemd, zijn onder andere: vooral groepen bereiken die we nog niet bereiken (vraagt scherpte, niet het laaghangende fruit, keuzes maken); Ouder- en Kindteam in beeld bij ouders als partij waar je kleine vragen kunt stellen; en 'dat ze ons eerder hebben gezien als er grotere problemen zijn'; opvoedvragen laten opkomen door juist themabijeenkomsten; ouders en jongeren empoweren.

Wanneer zo'n analyse helder is, zal de aanpak ook als urgenter worden gevoeld, kunnen rekenen op draagvlak, makkelijker te delen zijn met collega's, en zal het sneller tot actie komen. De doelen en keuzes die de teams maken zouden idealiter voort moeten komen uit het beeld dat uit ervaringen (van het Ouder- en Kindteam en anderen) en gegevens over het gebied oprijst: welke groepen hebben we hier, wie bereiken we nog niet, welke partijen zijn in de wijk actief, hebben we daar al verbinding mee?

Ook een analyse van het eigen team is belangrijk: wie doet wat, wie is waar goed in, hoe kunnen we zorgen voor een brede verantwoordelijkheid voor wijkgerichte preventie, die niet steunt op een of enkele medewerkers?

Een voorbeeld van een eerste globale wijkanalyse in een teambesprekingen over preventieplannen luidde:

- De lage sociaal-economische status van gezinnen in deze wijk is een nadeel voor het bereik van groepsactiviteiten, waardoor aansluiten bij informele netwerken of organisaties meer zou lonen.
- Er is een hoge mate van afhankelijkheid: Mensen wenden zich tot het Ouder- en Kindteam als de nood hoog is maar er is weinig sprake van actief werken aan het verbeteren van de eigen situatie of de pedagogische omgeving. Verhogen van verantwoordelijkheidsgevoel en activering van ouders en jongeren is van belang om deze dynamiek te doorbreken.
- Opvoedvragen rondom jongeren spelen in deze wijk in de context van een bredere sociale problematiek, namelijk het gebrek aan toekomstperspectief door een hoge concentratie van armoede en weinig rolmodellen van mensen die een succesvolle carrière hebben. De aanpak van Ouder- en Kindteam zou hierbij aan kunnen/moeten sluiten.

Wijkgerichte preventie vindt plaats in het bredere kader van wijk- of gebiedsgericht werken, waarin wordt samengewerkt met alle partijen die een taak hebben binnen de wijk, zoals jongerenwerk, politie, scholen, kinderopvang, huisartsen, veilig thuis, buurt-huizen, zelforganisaties et cetera. Gebiedsanalyses en samenwerking met de gebiedsmanagers of -makelaars, bieden voor de eigen analyse van de teams een belangrijke input. Zoals de werkgroep preventie aangeeft kunnen gebiedsanalyses inzichtelijk maken waar risico's zitten in de wijk en waar ook kansen liggen. De gebiedsmanagers kunnen helpen om breed allerlei partijen bij elkaar te brengen om samen te bepalen waar in de specifieke wijkcontext prioriteiten liggen, mede gezien wat er wel en niet is aan andere (in)formele voorzieningen en initiatieven waarmee samengewerkt kan worden.

Verschillende Ouder- en Kindadviseurs merken wel op dat één-op-één vertaling van de gebiedsanalyses in plannen en acties vanuit het Ouder- en Kindteam niet verwacht kan worden, maar sommige gegevens kunnen wel een stimulans zijn tot planvorming, bijvoorbeeld als uit de gebiedsanalyse komt dat bepaalde groepen jongeren in de wijk tussen wal en schip vallen.

'Er kan een discrepantie zijn tussen die analyses die op basis van cijfers zijn gemaakt en de daadwerkelijke realiteit van wat hier gedaan moet worden, welke werkvormen daadwerkelijk aanslaan. Het is van belang om stil te staan bij de sociale dynamiek onder ouders. Daarom is het goed dat we nu een eigen plan maken: een plan dat past bij de realiteit van de wijk.'

De planvorming vraagt investering, ook omdat het nog best lastig is om te bepalen wat passend is. Een van de teamleiders daarover:

'Zit je op de rand van de zandbak of sluit je aan bij kookclubje jongerenwerk, of Zo zijn er 100 van die vragen. Welke kies je en waarom dan. Dat is heel leuk om over na te denken maar we lopen er soms ook een beetje in vast omdat er in een wijk zoveel is om bij aan te sluiten. Fijn om daar met elkaar (ook als teamleiders) een soort kader in te ontwikkelen.'

Nadenken over de aard van de activiteiten, wat er mee te bereiken (bijvoorbeeld een accent op kennis en vaardigheden aanreiken versus ouders versterken in hun eigen perspectief) kan daarbij helpen. Overigens hoeft het een het ander niet uit te sluiten, zoals eerder gezegd. Aanhaken van grassroots initiatieven bij activiteiten rond gezond gewicht (waarbij de focus vaak ligt op het overbrengen van informatie) kan bijvoorbeeld de kracht van de wijk (het tweede perspectief) versterken.

Van doelen tot plan van aanpak

Het formuleren van doelen voor het eigen team, en vervolgens van een plan van aanpak, vergt gestructureerde bespreking in het team. Zie hierover verder aandachtspunt 3. Voorbeelden van activiteiten gericht op wijkgerichte preventie kunnen bij de planvorming inspireren. Een aantal Ouder- en Kindadviseurs uitte ook behoefte aan informatie hierover. Onder aandachtspunt 2 wordt een overzicht gegeven van de voorbeelden die in de gesprekken met Ouder- en Kindadviseurs naar voren kwamen. Uiteraard moet de selectie van type activiteiten goed passen bij wat volgens de eigen verkenning in het team in de wijk nodig is, en bij de gekozen prioriteiten, aldus de teamleiders en werkgroep preventie. Ook is, na gemaakte keuzen, aandacht nodig voor werkzame elementen in de voorbereiding en uitvoering. Voor effectief handelen is het belangrijk vanuit ervaring en eventuele beschikbare wetenschappelijke kennis door te ontwikkelen binnen het eigen en andere teams (zie verder aandachtspunt 8 over lerend werken).

Samenwerking met informele organisaties

In een van de groepsgesprekken is geopperd bij de analyse van wat er in de wijk speelt ook sleutelpersonen uit informele organisaties te betrekken. Zij zijn vaak de ogen en oren van de buurt, of weten veel over wat zich in bepaalde groepen of gemeenschappen afspeelt. Zoals onder aandachtspunt 2 terugkomt, vraagt het betrekken van informele organisaties in het voorveld (bijv. migrantenzelforganisaties) wel een specifieke investering omdat deze organisaties een andere positie en een andere werkwijze en doelen hebben dan professionele organisaties (zie verder onder aandachtspunt 2). Bij de verkenning kwam naar voren dat in sommige wijken in het verleden een vorm van buurtscauïstiek plaatsvond, waarbij professionals en sleutelpersonen in de wijk op gelijkwaardige wijze met elkaar een analyse maakten van problemen in de wijk. Niet vanuit het perspectief van hulpverlening of over specifieke gevallen met naam en toenaam; juist met als doel elkaars visie/oplossingen op problemen in de wijk te horen en elkaar in de aanpak ervan te versterken.

2. Goede voorbeelden benutten en waar nodig verbreden

Wens goede voorbeelden uit te wisselen

In verschillende gesprekken met Ouder- en Kindadviseurs is de wens geuit voorbeelden te krijgen uit andere teams van hoe wijkgerichte preventie vorm te geven. Welke activiteiten of plannen of staande goede praktijken hebben collega's?

De opbrengst uit de gesprekken van verzamelde voorbeelden tot nu toe is bij elkaar gezet in de bijlage. Hier kijken we vooral naar welk type activiteiten nu veel voorkomt en welk minder; dit geeft houvast voor de gewenste verdere doorontwikkeling van wijkgerichte preventie.

Activiteiten mogen nog breder

De voorbeelden laten zien waar de planvorming en de activiteiten tot nu toe zich vooral op focussen. Allereerst op *het organiseren van groepsbijeenkomsten* (zoals themabijeenkomsten, workshops, veelal op vindplaatsen); deels aansluitend bij specifieke vragen van ouders, deels ook in aanvang aanbod-gestuurd: *'de vragen komen dan vanzelf'*. Vaak gaat het om eenmalige bijeenkomsten. Ze zorgen voor bekendmaking van het Ouder- en Kindteam als partij waar informatie is te halen over ontwikkeling en opvoeding; mensen weten hopelijk daarna de weg ook beter en sneller te vinden.

Themabijeenkomsten of eenmalige bijeenkomsten worden ingezet omdat groepen die verder van het aanbod afstaan vaak moeilijker zijn te bewegen een cursus te volgen, of bestaande cursussen soms te veel vergen (qua taal of taligheid). De eenmaligheid heeft voor- en nadelen: het bereik is groter, ouders leren het Ouder- en Kindteam kennen, maar er wordt niet iets langdurigers opgebouwd.

Er zijn Ouder- en Kindadviseurs die een mooie tussenweg vinden. Zo vertelt een Ouder- en Kindadviseur dat zij op aanvraag van een groep Turkse moeders steeds weer een nieuwe bijeenkomst aan de vorige rijgt; daarbij gebruik makend van onderdelen uit laagdrempelige oudercursussen zoals Beter Omgaan met Pubers of workshops Triple P. Per keer wordt besloten of er een volgende keer komt en wat er dan wordt besproken.

Er zijn bijeenkomsten genoemd die op een bijzondere manier rekening houden met achtergronden van ouders die wellicht normaal niet naar het Ouder- en Kindteam zouden stappen als zij vragen hebben. In een paar wijken vinden workshops of bijeenkomst(en) Triple P plaats waarin extra aandacht is voor religie als referentiekader van ouders. Dit om beter aan te sluiten bij dat wat ouders met een religieuze achtergrond belangrijk vinden; een element dat vaker (met succes) wordt ingezet bij specifiek op migratiegroepen ontwikkeld aanbod.

Een tweede veelgenoemde methode is het *aansluiten bij bestaande groepen*; bijvoorbeeld bij moedergroepen op buurthuizen of in ouderkamers of de spelinloop, of bij activiteiten rond gezond gewicht. Het gaat daarbij om groepen ouders die niet snel uit zichzelf bij het Ouder- en Kindteam komen. Het eerste doel van aansluiten is meestal kennismaking over en weer, waarbij Ouder- en Kindadviseurs idealiter vooral luisteren, en niet te snel gaan adviseren. Soms kan het aansluiten leiden tot gezamenlijke (voorlichtende) activiteiten. Zo kan na enkele keren meedraaien met de groep met de begeleider worden besproken welke onderwerpen er leven en worden voorgesteld om daar eens een thema aan te wijden. Het is dan wel van belang te checken of dat gedeeld wordt.

Aansluiting bij groepen die zelf al wat langer en gestructureerd het gesprek voeren over opvoeding kan goed werken; bijvoorbeeld bij de vaderdebatten van Trias Pedagogica, of de kerngroep van de Wijkacademies Opvoeden. In dit soort groepen is door het inhoudelijke gesprek vaak bewustwording bij ouders ontstaan over opvoeden, waardoor ook vragen komen, ook vragen van individuele ouders die op het pad van het Ouder- en

Kindteam liggen. Het Ouder- en Kindteam kan bij dit soort organisaties – die worden geleid door professionals van buiten het Ouder- en Kindteam die het vertrouwen van ouders genieten – goed voortbouwen op de al aanwezige vruchtbare bodem van vertrouwen en veiligheid.

Er zijn enkele voorbeelden genoemd van al wat verdergaande samenwerking met partners in het voorveld. Zoals met Lost Project (theater voor jongeren, ontwikkeld i.s.m. het Ouder- en Kindteam). Ook het recent door een stadsdeel opgestarte initiatief ‘Spreekuur on tour’, waarbij het Ouder- en Kindteam samenwerkt met diverse partners in de wijk op het terrein van veiligheid, schuldhulpverlening en cetera is een voorbeeld hiervan. In de laatste bespreking met teamleiders over de bevindingen uit de verkenning werd voorgesteld om de wijk in buurten te verdelen en alle voor het Ouder- en Kindteam belangrijke plekken en partners in die buurten in kaart te brengen.

‘De Ouder- en Kindadviseurs die op de school in die buurt werken, leggen contacten met kinderopvang, huisartsen, club- en buurthuizen, activiteiten, actieve buurtbewoners, formele samenwerkingspartners, snackbar e.d. Maak dit visueel door een grote kaart van de wijk en de buurten op te hangen en daar alle partners in te plotten’.

Opvallend is dat er weinig samenwerking wordt genoemd met migrantenzelforganisaties of religieuze organisaties. In het verleden was dit soort samenwerking er wel, weten we uit eerder onderzoek.⁷ We weten bovendien dat er verschillende (semi-)informele organisaties zijn – geleid door migranten – die actief zijn op het terrein van opvoeding en jeugd in Amsterdam, en die graag meer samenwerking zouden willen.⁸ Enkele op samenwerking gerichte initiatieven vanuit teams zijn er wel. Zo vertelde een van de

Ouder- en Kindadviseurs hoe in haar team is geïnventariseerd bij welke organisaties in de wijk de doelgroep komt, waarna met de leidinggevendenden van deze organisaties is gebeld en afspraken zijn gemaakt om te vertellen ‘wie we zijn, wat we doen, en welke bijdrage we zouden kunnen leveren aan het werk van de organisatie’.

Recent ontwikkelen zich in het kader van de Kracht van Ontmoeting activiteiten die meer dan andere expliciet zijn gericht op reflectie en uitwisseling vanuit waarden die voor ouders belangrijk zijn, en minder op voorlichting of het aanleren van vaardigheden; naast Lost Project geldt dat bijvoorbeeld voor de cursus Het Begint Bij Mij. In veel teams is dit type ontmoetingen nog weinig ontwikkeld.

⁷ Zie bijvoorbeeld Ponzoni, E. & Distelbrink, M., m.m.v. Bellaart, H., Gosselink, Y. & Wachter, G. (2016). *Opvoedondersteuning in de multi-etnische wijk. Verbindingen tussen wijkteams en informele ondersteuners*. Utrecht: Kennisplatform Integratie en Samenleving.

⁸ Redan, S. (2018). *De kracht van het semi-informele. Samenwerking tussen semi-formele en formele organisaties op het gebied van opvoedondersteuning aan migrantengezinnen in Amsterdam*. Masterthesis Universiteit Utrecht.

Er wordt weinig gebruik gemaakt van inzet van ouders zelf als begeleider van groepen. Het Begint Bij Mij is het enige aanbod vanuit het Ouder- en Kindteam dat oprichting beoogt van een door een ouder begeleide supportgroep na afloop van de cursus. Sommige Ouder- en Kindadviseurs hebben wel samenwerking met een individuele ouder die bijvoorbeeld als ambassadeur voor het Ouder- en Kindteam fungeert en nieuwe ouders binnenbrengt. Dit gebeurt nog niet gestructureerd op meer plekken; hoewel het wel als werkzaam wordt ervaren. Enkele praktijken waarbij ouders actief worden ingezet als begeleider van groepen zijn de Wijkacademies Opvoeden en het door Dreamsupport ontwikkelde spel 'Just Like You', waarbij een wijkouder een professioneel assisteert.

Wat werkt

De gesprekken hebben zoals gezegd geen uitgebreide beschrijvingen opgeleverd van werkwijzen en daarmee ook niet van 'wat werkt', al zijn hierboven wel enkele goede voorbeelden genoemd die uit ervaring goed werken. Over wat werkt in de context van het type outreachende wijkgerichte activiteiten als boven genoemd is ook nog minder bekend. Wel wordt duidelijk – zoals ook later nog zal terugkomen – dat het uitbreiden van het bereik of het versterken van al bestaande oudergroepen bepaalde competenties of vaardigheden vraagt die nog niet alle Ouder- en Kindadviseurs hebben. Bijvoorbeeld: vooral luisteren; of het inbrengen van jezelf als persoon. Of aftastend vertrouwen opbouwen met sleutelpersonen bij informele organisaties. Ouder- en Kindadviseurs leren het 'inbrengen van zichzelf als persoon' en verinnerlijken van het belang van empowerment van ouders onder andere door de cursus Het Begint Bij Mij.

In de gesprekken zijn enkele werkvormen of instrumenten genoemd die kunnen werken om een laagdrempelig gesprek zonder vooropgezette agenda te voeren; bijvoorbeeld het door Dreamsupport ontwikkelde spel Just Like You (zie bijlage).

3. Organisatie en sturing binnen het team

Plannen, evalueren en coördineren

'Jeugdwerk komt wel, maar preventie moet je plannen'. In alle teams wordt het belang van wijkgerichte preventie, van laagdrempelig werken in dat kader, onderschreven. Maar dat betekent niet dat er altijd consensus is over wat dat betekent voor het uitvoerende werk. De werkdruk verhindert vaak dat deze opdracht handen en voeten krijgt.

'Want we krijgen veel complexe zaken binnen. Hoe bewaak je dan dat wijkgerichte werken?', 'Hoe lang kan het elastiek nog rekken?'

De eensgezindheid is groot over de noodzaak om wijkgerichte preventie een structureel onderdeel te maken van de werkafspraken binnen het Ouder- en Kindteam als organisatie en in elk team. Daarvoor is gerichte planning en coördinatie een noodzaak, want *'bijvoorbeeld themabijeenkomsten moet je echt reserveren in je agenda.'*

'Wat wel zou kunnen helpen is een halfjaarlijkse planning te maken, norm af te spreken: wat doe je aan preventie. Dat kunnen bijeenkomsten zijn, et cetera. Als we ons als Ouder- en Kindteam meer profileren naar netwerkpartners. Daar zou een coördinatiefunctie bij passen. Een planning maken, misschien ook met format.'

De werkgroep preventie onderschrijft het belang van inplannen van wijkgerichte preventie. Als je dat niet doet en geen resultaten formuleert in termen van doelen en targets, dan is de kans groot dat dit onderdeel van de opdracht ondergesneeuwd raakt. Wijkgerichte activiteiten moeten daarom worden opgenomen in de prestatiedialoog. Aan de hand daarvan is ook systematische evaluatie mogelijk. Dat vraagt ook dat diverse activiteiten - naast trainingen - worden toegevoegd in het 'dagboekjesonderzoek', onder de noemer van wijkgerichte preventie. Zo wordt inzichtelijker hoeveel aandacht er gaat naar wijkgerichte preventie.

Plannen van wijkgerichte preventie en opname van daarvoor relevante activiteiten in de prestatiedialoog betekent in feite ook: zorgen dat er ruimte is op de agenda om deze activiteiten ook uit te kunnen voeren. Over hoe dit het beste kan gebeuren zijn de meningen verdeeld. Er moet tijd voor beschikbaar zijn, zo stellen een aantal Ouder- en Kind Adviseurs en enkele teamleiders. Aan de andere kant, aldus andere teamleiders en de Werkgroep preventie, kan de hoeveelheid tijd niet goed op voorhand worden vastgelegd: het gaat om maatwerk per wijk, waarbij bovendien de wijkgerichte preventie ook stapsgewijs moet worden opgebouwd. Dan wordt pas zichtbaar hoeveel tijd bepaalde activiteiten werkelijk kosten. De facilitering ervan moet je al doende uitwerken. In de tweede bijeenkomst van teamleiders wordt het belang van focus benadrukt:

'Niet alles tegelijk oppakken en je overal tegelijk willen presenteren, maar een paar specifieke plekken of groepen kiezen, waar je bij gaat aansluiten. Mensen moeten je regelmatig zien terugkeren, zodat je een vertrouwd gezicht kunt worden.'

Enkele Ouder- en Kindadviseurs die al actief zijn in de wijk vertelden hoe zij collega's inspireren door bijvoorbeeld presentaties te geven over hun contacten in de wijk en 'wat daar te halen valt', als vraagbaak te dienen over werving en de omgang met ouders, of door collega's uit te nodigen eens mee de wijk in te gaan.

Het idee van een coördinatiefunctie in elk team wordt door de teamleiders en de werkgroep preventie toegejuicht.

'Het helpt als er een kartrekker is die het agendeert voor het hele team', aldus een van de teamleiders. 'Iemand hebben die flexibeler is, die de motor daarvoor kan zijn. Het is veel werk om te achterhalen wat er allemaal is aan voorzieningen in de wijk en wat de vraag is.'

Ook in de tweede bijeenkomst met teamleiders komt naar voren dat een of twee aanjagers kunnen helpen bij het van de grond krijgen van wijkgericht werken: zij kunnen *‘doelgroepen identificeren en opzoeken die ons niet weten te vinden, in kaart brengen welke activiteiten er zijn in de wijk en onderzoeken of wij iets voor hen kunnen betekenen of dat wij iets bij hen zouden kunnen halen’*. Daarbij geldt wel de voorwaarde dat de trekkers zo snel mogelijk hun activiteiten en expertise moeten delen met de Ouder- en Kindadviseur uit de betreffende buurt. Zodra het kan, moeten zij zich terugtrekken om zich op nieuwe activiteiten te kunnen richten. De Ouder- en Kindadviseur die werkzaam is in de buurt wordt dan de vaste contactpersoon.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Het werk moet ook meer een gezamenlijke verantwoordelijkheid worden binnen het team. Het wordt nu vaak ervaren als individuele verantwoordelijkheid. *‘Het is niet MIJN verantwoordelijkheid, het is de verantwoordelijkheid van het Ouder- en Kindteam’*, verzucht een geïnterviewde. Draagvlak en brede teamverantwoordelijkheid is van belang om individuen te beschermen; sommigen kunnen minder hebben dan anderen of zichzelf minder goed beschermen. Het grote verloop onder Ouder- en Kindadviseurs hangt deels hiermee samen, aldus enkele Ouder- en Kind Adviseurs.

Het gezamenlijk vaststellen van teamverantwoordelijkheid voor wijkgerichte preventie is een eerste stap op weg naar inbedding ervan in de feitelijke uitvoeringspraktijk. Daarvoor zijn vervolgstappen nodig, zoals structurele bespreking in het team van de visie, prioritering, aanpak, taakverdeling, samen leren.

Structurele inbedding in werkwijzen team

In de gesprekken kwamen enkele goede voorbeelden op tafel van hoe aan structurele inbedding gewerkt kan worden.

Een van de teams, zo vertelt een betrokken Ouder- en Kindadviseur, heeft een goede praktijk van organisatie van wijkgerichte preventie ontwikkeld, uitgaande van de visie dat elke Ouder- en Kindadviseur hieraan moet bijdragen: via gestructureerde teambesprekingen, intervisie en een maatjesaanpak: ‘We hebben een vorm verzonnen om het in het team bespreekbaar te maken. Wie kan wat en wie wil wat doen? Zoek een partner, we doen het altijd met z’n tweeën, want je moet ook van elkaar kunnen leren. Praat gestructureerd met elkaar met behulp van werkvormen, hoe ga je om met preventie? Hoe pak je het aan? Wat vinden wij de eerste prioriteit om aan te pakken? Iedereen in ons team heeft een preventietaak. En in intervisie gaan we na: wat doe jij, waar loop je tegenaan, heb je genoeg tijd?’

Een teamleider geeft een ander voorbeeld: ‘Het thema wijkgericht werken hebben we belegd. Eerst informatie opgehaald bij het stadsdeel, waar hebben we het over, wat is de populatie, met elkaar prioriteiten bepaald. In groepjes bedacht wat we konden doen. Vervolgens een top 10 geformuleerd. Die hebben we gestickerd. Daar kwam een top 3 uit. En degenen die dit het leukst vonden om aan te pakken vormden een werkgroepje en zijn dat gaan uitwerken.’

Rol teamleider

Veiligheid is het team is een belangrijke voorwaarde voor een dergelijke aanpak, waarbij ook sturing en backing van de kant van de teamleider nodig is. Z/hij moet een en ander bespreekbaar maken, de uitgangspunten uitdragen, ook dat het wijkgerichte werken een gezamenlijke verantwoordelijkheid is, zorgen voor afspraken daarover, ook over de werkverdeling, en deze in de gaten houden. Over het belang van sturing door de teamleider is veel consensus onder de Ouder- en Kindadviseurs die wij spraken.

'Agenderen, zorgen dat het besproken wordt; dat het gesprek op gang komt. Contact met andere gemeentedelen/overkoepelende beeld. Bredere plaatje, dit is wat ik zie. Dat brengen mensen in. Dan maken we een goede keuze en dat monitoren we.'

(lid Werkgroep preventie)

Teamleiders voegen hier aan toe dat Ouder- en Kindadviseurs soms ook moeten leren meer hulp te vragen of organiseren.

Naast sturen kan de teamleider ook inspireren, bijvoorbeeld door medewerkers te attenderen op mogelijkheden om voor wijkgerichte preventie relevante kennis en vaardigheden op te doen, zoals lezingen of workshops.

4. Teamsamenstelling en taakdifferentiatie binnen het team

'Het is zo mooi om als generalist te mogen werken, maar na 4 jaar denk ik toch: splits die banen! Er zijn veel mensen die goed zijn in beschikken, verwijzen, helpen, samen met hulpverleningsinstanties. Dat is het type dat geen cursussen wil geven, of themabijeenkomsten. (anderen zijn juist goed in bijeenkomsten doen, laagdrempelig contact, outreachend werken) (...). Schrijven van perspectiefplannen kost echt veel tijd. Dat doe je niet in één keer, maar in vier keer. Ik heb geen keus, ik moet daar voorrang aan geven. Het is specialistisch werk. Dus sorry cursus 'Peuter in zicht'. Ik heb geen tijd. Veel ballen in de lucht houden is leuk, daar voel ik mij goed in, maar het kan niet zo'.

Een voor het werken in de wijk belangrijk punt is de samenstelling van teams naar achtergrond en ervaring met wijkgericht werken van de medewerkers. Er zijn samenhangend hiermee veel gradaties in de teams wat betreft de aard en intensiteit van het wijkgerichte werken of de wijkgerichte preventie. Zo verschillen teams in de mate waarin zij de organisaties in de wijk kennen, en in 'hoe diep ze zitten in de wijk'.

Een verwante terugkerende kwestie is die van taakdifferentiatie in de teams. Het ideaal is: we zijn allemaal generalist, maar in de praktijk is er wel verschil tussen de mensen met verschillende ervaring en expertise, bijvoorbeeld een welzijns- of hulpverleningsachtergrond.

'Welzijnscollega's komen makkelijker bij mensen thuis. Ik merk bij collega's vanuit de jeugdhulpverlening, die hebben veel meer afspraken op kantoor. (...) We zijn allemaal generalist, maar wat is nou precies generalistisch werken. Je blijft toch beïnvloed worden door je eigen achtergrond.'

Sommige Ouder- en Kindadviseurs noemen ook een ander verschil, namelijk dat collega's met een hulpverleningsachtergrond minder gemakkelijk in (open) gesprek gaan met ouders, naast ze gaan staan, gewend als ze zijn om met kinderen te werken en ouders eerder aan te spreken dan te volgen.

Andersom, zo wordt onder meer vanuit de Werkgroep preventie opgemerkt, beschikken niet alle medewerkers met een welzijnsachtergrond over de bagage en ervaring die van belang is in de hulpverlening, zeker van de zwaardere gevallen.

Tussen teams lijken er verschillen te zijn in de mate van taakscheiding. Soms is er sprake van subgroepen met verschillende (accenten in) takenpakketten (preventiewerkers-hulpverleners) in een team, in veel gevallen is de overlap groter tussen Ouder- en Kindadviseurs met verschillende achtergronden. Daarbij lijken Ouder- en Kindadviseurs met een preventie-achtergrond overigens wel meer hulpverleningstaken over te nemen dan andersom het geval is.

Verschillende Ouder- en Kindadviseurs zeggen: het is ook realiteit, dat ieder doet waar hij/zij het beste in is. Het is belangrijk voor je werkplezier en motivatie om dat te kunnen doen waar je affiniteit en expertise ligt. Teveel over je grenzen heen gaan kan ook onzeker maken. Dus in de praktijk is diversiteit een feit, ‘zolang we maar ‘overkoepelend doen wat we moeten doen.’ Daar staat wel de uitspraak van een teamleider tegenover dat ‘je affiniteit met het andere deel van het werk ook kan ontwikkelen door te leren, bijvoorbeeld door activiteiten samen te doen’.

Een zekere mate van ‘informele differentiatie’ lijkt niettemin wel functioneel. Dit kan ook gelden binnen het preventiewerk zelf; ook daar kunnen voorkeuren meespelen. Zo is het voor de zichtbaarheid van Ouder- en Kindadviseurs in de wijk nodig dat zij dáár aanwezig zijn waar de beoogde ouders en jongeren uit zichzelf al komen, maar loopt de voorkeur van Ouder- en Kindadviseurs voor het waar en hoe – bijvoorbeeld school of wijk - uiteen.

‘Sommige Ouder- en Kindadviseurs vinden het heel fijn om in de scholen te werken. Andere Ouder- en Kindadviseurs vinden het werken in de wijk juist leuk en interessant. Daar zit een enorm verschil in. We moeten ook gaan kijken wat mensen leuk vinden vanuit henzelf.’

‘De feitelijke invulling verschilt per buurt en per team. In de ene buurt kun je bijvoorbeeld werken met pioniers in je team die de piketpaaltjes slaan en daar hun collega’s in meenemen, in andere wijk werkt iedereen in zijn eigen buurtje rondom school. Als team kiezen wat past het best bij ons.’
(lid Werkgroep preventie)

Feit is: het Ouder- en Kindteam is het meest georganiseerd op de basisscholen. Daarom vinden ook de meeste gesprekken plaats met ouders met kinderen in die leeftijdsgroep. School blijft een belangrijke vindplaats. Maar Ouder- en Kindadviseurs die wijkgericht willen werken moeten daarbij ook meer los van de school kunnen werken (ook al werken ze op school), aldus de Werkgroep preventie. ‘Op school zijn we over het alge-

meen al voldoende bekend, waardoor we vanuit de school de volgende stap kunnen zetten naar de buurt, om de school. Concreet kan dit betekenen: minder op school, meer in de buurt’, zo stellen ook enkele teamleiders in de tweede bijeenkomst over de verkenning.

Onder de teamleiders en de Werkgroep preventie is consensus over de grote lijn: al is dat feitelijk nog niet altijd het geval, de overlap tussen wat medewerkers met verschillende achtergronden moeten kennen en kunnen moet in principe groot zijn. De praktijk die in sommige teams bestaat om een Ouder- en Kindadviseur vrij te spelen voor het preventiewerk in de wijk vindt geen algemene weerklank. Elke Ouder- en Kindadviseur moet zowel preventief wijkwerk als hulpverlening combineren, maar daarbinnen is wel enige differentiatie mogelijk, al naar gelang affiniteit en motivatie van betrokkenen.

‘Ik heb mensen in mijn team die komen het me vertellen: ‘ik heb nu dit idee’, die leggen dat voor. Ik denk dat dat belangrijk is. Dan vragen ze mij: Hoe zie jij dat? Soms moet je dan een soort taakverschuiving organiseren’.
(een teamleider)

Ook de kartrekkers in het wijkgericht werken hoeven, aldus enkele teamleiders, geen welzijnsachtergrond te hebben, Het gaat er vooral om dat mensen om kunnen gaan met een vrije rol: ‘Je moet je eigen werk zoeken en scheppen. Vanuit de groepscontacten of vanuit de ontmoetingen in de wijk moet je, daar waar gewenst, ook jeugdhulp bieden. Bij gezinnen die ons minder makkelijk weten te vinden speelt ook en juist vaak complexe problematiek. Het is dan belangrijk dat je als vertrouwd gezicht naast het gezin blijft staan en ondersteuning biedt’.

Recent ontstaat de visie binnen de Ouder- en Kindteams dat ieder verantwoordelijk is voor contacten met basisvoorzieningen (inclusief school) in een bepaald gebied rondom de school waar een Ouder- en Kindadviseur is gevestigd. De teamleider moet uiteindelijk de weging maken: hoe het beste uit het team te halen. En goed monitoren wat de consequenties van bepaalde keuzen zijn.

5. Samenwerking met het voorveld

Een belangrijke voorwaarde voor het vormgeven van wijkgerichte preventie is volgens veel Ouder- en Kindadviseurs: het zoeken en aangaan van sterke allianties met sleutelpersonen en organisaties in de wijk.

Aandacht voor positionering

Een valkuil voor Ouder- en Kindadviseurs daarbij is alles in je eentje doen. *‘Investeren in relaties (met mensen of organisaties) die een stuk oppakken is belangrijk.’*

In een van de groepsgesprekken vertelde een Ouder- en Kindadviseur dat ze binnen een school alles zelf moet doen: bij de deur staan om ouders en kinderen te verwelkomen, ruimtes en koffie regelen enz. Terwijl een andere Ouder- en Kindadviseur goede afspraken heeft gemaakt met haar school, zodat de taken gezamenlijk worden gedragen.

In relatie tot het werken in en met scholen vraagt ook positionering veel aandacht. Een deel van de uren van Ouder- en Kindadviseurs is ‘voor de school’ bestemd. Soms kunnen Ouder- en Kindadviseurs in een positie komen waarbij de school hen te veel wil inzetten bij ouders of jongeren waar zorgen over zijn. Het is belangrijk om in het overleg met scholen duidelijke grenzen te stellen. Niet alleen over onafhankelijkheid bij toeleiding door de school, maar ook over de manier waarop Ouder- en Kindadviseurs hun uren invullen. Zonodig moeten ook de teamleider en gemeente hierin verantwoordelijkheid nemen, zodat lastige onderhandelingen niet alleen op de schouders van individuele Ouder- en Kindadviseurs rusten.

Samenwerking met informele en commerciële organisaties in de wijk

Eerder benoemden we dat er niet veel wordt samengewerkt met migrantenzelforganisaties. Niettemin zijn er wel enkele voorbeelden genoemd van samenwerking rond specifieke thema's, bijvoorbeeld samenwerking met een informele organisatie die zich

richt op vrouwen empowerment, of samenwerking rond het weerbaarder maken van ouders in het omgaan met kwesties rondom seksualiteit, zoals sexting.

‘We hebben vrijwilligersinitiatieven in het Huis van de Wijk. Dat is mazzel, we zitten daar. Wij bezochten bijvoorbeeld kookgroepen. Daar moeten we contacten maken. Eerst met vrijwilligers, dan met vrouwen. Dan gingen we eten daar. Dat heeft wel iets opgeleverd. We zijn nu bekend: wie zijn we, wat doen we, we zitten dichtbij. Dat heeft iets opgeleverd, want we hebben die contacten. Daardoor komen vragen vanuit de vrijwilligers en ouders.’

Ouder- en Kindadviseurs komen ook wel eens een migrantenzelforganisatie tegen waarvan ze zien: deze organisatie heeft zijn eigen functie (ook pedagogisch) en vervult deze goed, en heeft ‘ons niet direct nodig’. Toch is het fijn dat er in zo'n geval een link is en dat men weet van elkaars bestaan en kracht. Zodat desgewenst samenwerking mogelijk is, bijvoorbeeld door informatie vanuit het Ouder- en Kindteam aan een groep ouders die om deskundige inbreng vraagt, of steun bij toeleiding naar hulp van de kant van de organisatie.

Er wordt ook wel samengewerkt met commerciële organisaties, zoals een organisatie van advocaten met kindercoach opleidingen, die ouders komen helpen met vechtscheidingen. *‘We hebben ze erbij gehaald, zij nemen werk van ons over. Nu is het ingekocht door de gemeente.’* Maar ook samenwerking met vrijwilligers ‘die stevig in het leven staan’, met sleutelpersonen in de wijk of op school, die ouders kunnen motiveren of bijvoorbeeld begeleiden naar een afspraak, kan het werk van Ouder- en Kindadviseurs in de wijk verlichten, zoals eerder aangehaald. Omgekeerd kunnen Ouder- en Kindadviseurs ook bijdragen aan wijkgerichte preventie door *‘het linken van mensen aan instanties. En zijn genoeg instanties die financiering krijgen om iets met ouders te doen, vaak halen zij hun targets niet.’*

Een belangrijke voorwaarde is dat het om een bestendige organisatie en (mogelijkheid tot) samenwerking gaat, omdat het leggen en vasthouden van contacten ook veel investering vergt. De infrastructuur verschilt per wijk. Je hebt sterke en zwakke partners. Dus je kunt, mede door de verschillende behoeften in wijken, niet werken volgens vaste formats.

Een andere voorwaarde: dat sprake is van een gedeelde visie op de gezamenlijk te bereiken doelen en aanpak, bijvoorbeeld rondom de opvoeding van kinderen, en wat ieders aandeel daarin kan zijn. Nu lijkt de samenwerking soms meer op facilitering door de andere partij, bijvoorbeeld in de vorm van een – te betalen – ontmoetingsruimte. Een structurele samenwerking moet gebaseerd zijn op gezamenlijke belangen: *‘We willen hetzelfde, ouders bereiken en jongeren bereiken.’*

‘Het zou mooi zijn als we organisaties zouden benaderen vanuit het idee: Wat je al weet binnen jouw instantie kunnen wij aanvullen met de pedagogische expertise die wij hebben. Dus draai je het om. Niet ‘Wij gebruiken jullie organisatie/ruimte (betaald) en contacten om onze activiteiten te doen’, maar: ‘Wij komen wat jullie doen versterken’. Het gaat om het bundelen van krachten.’

Het contact gericht op samenwerking, of het nu gaat om organisaties in de wijk of om bijvoorbeeld sleutelpersonen/vrijwilligers, begint met een open uitwisseling, zonder vooropgezette agenda.

‘Ik heb niet een vooropgezet plan, maar ideeën. Kijken wat de ideeën van de ander zijn. Naar de mensen toe gaan zonder vooraf opgezette agenda. Expertise is altijd aanwezig en die neem ik mee. Natuurlijk heb ik wel ideeën wat we voor elkaar zouden kunnen betekenen. (...) Maar in gesprek kijk je toch: wat kunnen wij voor jullie betekenen? Dan ontstaat er een gezamenlijk iets van ‘wauw’.

6. Afbakening van en samenwerking met de basisvoorzieningen

Een belangrijke kwestie is: tot hoever reikt het op preventie in de wijk gerichte werk van het Ouder- en Kindteam, hoe dit af te bakenen van het werk van de basisvoorzieningen? Ga je doen wat het jongerenwerk of een andere basisvoorziening eigenlijk doet, zou moeten doen of laat liggen vanwege bezuinigingen? De consensus op dit punt is groot: mede gezien de grote werkdruk bij het Ouder- en Kindteam is het van belang de eigen Om het kind-doelen en bijbehorende taken en de grenzen met die van andere partners in de wijk sterk te bewaken.

‘We moeten afstemmen met anderen: jongerenwerk doet dat, kinderwerk dat. Waar zit een gat. En tot waar reikt onze taak.’ (...) “wat wij moeten voorkomen is dat wij in gaten van anderen springen. Wij moeten gericht dingen ontwikkelen die kloppen bij wat wij als Ouder- en Kindteam doen en wat in de wijk nodig is.’ (gesprek teamleiders)

Het feit dat er gaten vallen door het wegvallen van (functies in) basisvoorzieningen, zoals oudercontactfunctionarissen, kruipclubs, spelinlopen, maakt het bewaken van de eigen grenzen er niet gemakkelijker op. De keuzen die het Ouder- en Kindteam in deze heeft te maken zijn afhankelijk van de eigen doelen, de bevindingen over wat nodig is, de opgave om groepen te bereiken die nog niet worden bereikt. Activiteiten moeten daarbinnen passen, aldus de Werkgroep preventie.

Niettemin zijn er voorbeelden denkbaar, en ook genoemd, die zich afspelen op het grensvlak. Zo zijn er nogal wat scholen met een gemengde leerlingbevolking die zich niet goed weten te binden aan ouders. Wat doe je dan? In ieder geval signaleren en adresseren, ook richting stadsdeel, zo wordt gezegd in de Werkgroep preventie. Maar soms moet en kun je ook wat verder gaan, zoals een van de Ouder- en Kindadviseurs vertelt, door ouders of de professionals van de andere partij te ondersteunen bij de vormgeving van ouderbetrokkenheid:

‘Via individuele problematiek kom je automatisch terecht bij het pedagogisch partnerschap tussen ouders en school. Dat betekent niet dat je in het gat springt dat de school laat vallen wat betreft ouderbetrokkenheid. We kunnen wel een thema geven voor opvoedsteun aan ouders, helpen met empowerment richting school, maar school zelf moet zorgen dat het partnerschap ontstaat en loopt.’

Enkele andere voorbeelden laten eveneens zien hoe het Ouder- en Kindteam zich in de samenwerking kan profileren op ondersteuning van de andere partij, zonder diens taken over te nemen.

‘Op scholen loop je ook en je ziet hoe leerkrachten met kinderen omgaan –Dan moet je in gesprek met die leerkracht: dat en dat heb ik gezien, hoe zie jij dat?’

‘Er was Suikerfeest. De moeders zaten lekker op de bank en de jongerenwerkers sloofden zich uit. Onze rol zou kunnen zijn: hen ondersteunen bij het vormgeven van ouderbetrokkenheid’.

‘De mensen van het Jongerenwerk vinden het vaak lastig om jongeren zo ver te krijgen dat ze hulp vragen. ‘Wil je niet met die jongeren in gesprek’ vragen ze ons dan. Nee, dat is jullie taak! Ik kan wel aansluiten. Ik kan er zijn als er een duidelijke vraag is: Dat is preventie’.

Een goede praktijk is: af en toe bij elkaars casuïstiekoverleg aansluiten om mee te denken. ‘Dan weet je: wie doet/kan wat? Je hoeft de anders’ casus niet op te pakken, maar kan zo ondersteuning geven. Dit geldt ook voor de school. Je denkt mee, maar gaat niet in het gat stappen dat anderen laten vallen.’ (Werkgroep preventie)

‘Bij DOK of jongerenwerk zitten we eens in de zoveel tijd met elkaar. Casussen bespreken, kijken: wat kunnen zij doen en wanneer moet de Ouder- en Kindadviseur het oppakken? Jongerenwerk heeft heel veel expertise in huis qua laagdrempeligheid. Maar als er zorgen zijn, of het gaat over veiligheid, dan kunnen wij doorpakken.’

(lid Werkgroep preventie)

De Werkgroep preventie werpt de vraag op of de afbakening met de basisvoorzieningen misschien leeftijdsafhankelijk zou moeten zijn. Zou de grens bij verschillende leeftijdsgroepen anders moeten worden getrokken? De Jeugdgezondheidszorg bereikt al veel ouders met jonge kinderen. Juist in jongeren moet het Ouder- en Kindteam nog meer investeren. Maar voor jongeren heb je ook het jongerenwerk. ‘Is de afbakening dan: zij staan echt aan de kant van de jongeren, winnen hun vertrouwen? En investeren mede daardoor minder in het contact met ouders. Is dat dan meer een taak voor het Ouder- en Kindteam?’

In het jongerenwerk ligt meer accent op talentontwikkeling, vrijetijdsbesteding, school. Wat betreft veiligheid en radicalisering raken de taken van het Ouder- en Kindteam en die van het jongerenwerk elkaar. Het antwoord op de voorgaande vraag zou kunnen zijn: het jongerenwerk legt de vruchtbare bodem, het Ouder- en Kindteam sluit hierbij aan door ook contacten met ouders aan te gaan in samenwerking met het jongerenwerk, bijvoorbeeld door het organiseren van themabijeenkomsten.

7. Competenties van Ouder- en Kindadviseurs en teamleiders

Een aantal competenties die van belang zijn voor Ouder- en Kindadviseurs voor de uitvoering van wijkgerichte activiteiten hangen samen met de aard van het werk, outreachend en (vaak) groepsgericht. In de verschillende groepsgesprekken werd aangegeven dat vooral de collega's afkomstig uit de hulpverlening dergelijke competenties niet vanzelfsprekend hebben.

Het volgende rijtje komt uit eerder onderzoek:

- Outreachend werken, informeel contact leggen met ouders en jongeren.
- Bereiken van (sleutelfiguren) groepen/organisaties, vertrouwen winnen.
- (Ondersteunen van) opstart en organisatie van groepen.
- Begeleiden/trainen van vrijwilligers die groepen (gaan) leiden/overnemen;
- Samenwerking met (in)formele initiatieven/organisaties in de wijk.
- Professionele kwaliteiten i.v.m. groepswerk, methodieken van groepswerk.
- Omgaan met analfabete ouders, meertaligheid.
- Kwaliteiten wat betreft omgaan met verschillende professionele rollen (ontmoeten vs. hulp).

Het rijtje is verder in de verschillende gesprekken als volgt aangevuld.

- In groepsgesprekken: kunnen aanpassen van de thematiek aan behoeften (voorbeeld van moeders die als migrantenouder vooroordelen ervaren over hun opvoeding, dat zij het in de ogen van de omgeving niet goed doen).
- Omgaan met/sensitief aanspreken van andere professionals die soms insensitief handelen of ouders en jeugdigen (onbewust) vanuit vooroordelen benaderen of uitsluiten, zoals soms wordt geobserveerd op scholen of bij de JGZ.
- Durven 'ongewone verbindingen' aan te gaan, je buiten gebaande paden te bewegen;
- Flexibel zijn in werktijden, en in organisatie en planning van het werk, niet in de stress raken als dingen anders lopen. Soms zonder concreet doel langsgaan.

'Als ik bij een ouder ben en ik weet, die andere ouder woont hierin de buurt, dan ga ik even kijken of ze er zijn. Als iemand morgen kan, ga ik niet zeggen, volgende week. Ik ga soms ook bellen als ik iemand lang niet heb gezien of gehoord. En ik ben in de buurt. Dan zeg ik: ik ben in de buurt, ik heb je lang niet gezien. Vind je het goed als ik even langskom?'

- Kunnen schakelen tussen contexten, en zware hulpverlening en lichte steun. 'Je hebt te maken met de school, ouders, jongeren, je rol als Ouder- en Kindadviseur. Je moet wel kunnen schakelen.'
- Bij het aangaan van nieuwe contacten jezelf kenbaar maken als werkzaam vanuit het Ouder- en Kindteam en vertellen wat het Ouder- en Kindteam kan doen, 'maar jezelf verder niet als professional opstellen. Wees jezelf en voeg in in het gesprek dat er gevoerd wordt, waar het ook over gaat. Ben je niet bekend met het onderwerp, stel je dan betrokken en nieuwsgierig op'.
- Flexibel zijn in het contact met ouders en kinderen/jongeren: volgen, aansluiten, zorgen dat ze het gevoel krijgen dat het hun agenda is. 'Geïnteresseerd zijn in die persoon. Dat is een mooie ingang.'

- Gebruik van informele taal, humor, respect voor bepaalde conventies zoals op het vlak van beleefdheid.
- Ook openstaan voor contact na beëindiging van een hulpverleningstraject (maar dan niet met het doel te vragen hoe het met destijds behaalde doelen gaat!).
- Leren dat het goed is gewoon aan te sluiten 'als jezelf'. Dan komen de vragen vanzelf.

'Ik ben weleens bij een soort buurthuis bij mij in de wijk, elke woensdagochtend een ontbijt met moeders, kinderen naar school brengen, daar ging ik aansluiten. De eerste keer dat ik daarheen ging, vond ik het heel spannend; ik werkte nog niet heel lang bij het Ouder- en Kindteam, dus toen al helemaal... ik voelde me echt niet veilig ook. Het waren voornamelijk Marokkaanse moeders, en ik paste er niet bij. Ik deed echt mijn best; misschien deed ik teveel mijn best. Ik moest de week erop weer erheen, ik zag er echt tegenop. Toen dacht ik: 'Ik ga gewoon als mezelf, ik zie het wel. Niet teveel nadenken'. Wereld van verschil. Ik kon nu ook persoonlijke dingen vertellen, en misschien niet met mijn eigen kinderen maar wel vanuit mijn ouders, en het klikte zoveel beter! Nu werd in toegelaten. Ik had het echt losgelaten; niet vanuit een doel of opdracht. Het was de bedoeling dat ik met hen in gesprek ging van: waar zouden ze behoefte aan hebben, welke thema's. Ik had wel ideeën, dus ik was misschien ook richting die ideeën aan het sturen, maar dat werkt gewoon niet. We kwamen niet eens in contact met elkaar. En de tweede keer ging ik echt heel neutraal en blanco, van: 'Ik zie het wel', en de spanning was weg, wederzijds. (...) Want elk advies dat ik bracht bij de eerste keer, was het: 'Nee, dit doen we al', 'Nee, dit weten we al'...'.

Aansluitend bij het voorgaande: jezelf kwetsbaar opstellen (gebeurt bijv. in HBBM). Een Ouder- en Kindadviseur:

'Je moet juist je eigen twijfels delen. Dat doe ik individueel ook. Want als het gaat om een kind dat ligt, vertel ik hoe dat bij mij thuis is gegaan. Ik hoor altijd 'bij jou kan ik alles zeggen', 'jij vindt niks raar'.

In de gesprekken lag voorts een sterk accent op persoonlijke kwaliteiten van Ouder- en Kindadviseurs die nodig zijn om met de werkdruk en hun uiteenlopende taken om te gaan. 'Als Ouder- en Kindadviseur stevig in je schoenen staan en je grenzen goed kunnen aangeven' werd in dit verband vaak genoemd.

Competenties teamleiders

In de verkenning is gevraagd naar de rol van teamleiders. Wat moet deze kunnen en doen om Ouder- en Kindadviseurs te ondersteunen om het wijkgerichte werken vorm te geven? Een aantal punten is in het voorgaande al genoemd: het aansturen van visievorming over wijkgerichte preventie, onder andere over doelen achter de activiteiten; het gesprek met het team voeren over prioriteiten en taken, de bemensing en waar nodig informele differentiatie. Ook: inspelen op enthousiasme en plannen die Ouder- en Kindadviseurs inbrengen. Daarnaast kan worden genoemd: benutten van netwerken met partnerorganisaties, meer op het niveau van management dan uitvoering.

8. Lerend werken

Er is veel expertise over wijkgericht werken, zoals good practices, competenties, aanwezig in de verschillende teams. Deze kan binnen teams gedeeld worden, waarbij medewerkers met een preventieachtergrond hun kennis overdragen aan collega's, bijvoorbeeld door een maatjessysteem.

'Er is een aantal collega's (jeugdhulp) die ook preventie willen doen. Bijvoorbeeld trainingen. Wij vanuit het team, ik, hebben ons ingezet om kennis over te dragen, materiaal te delen. (...) Ook bijvoorbeeld met zijn tweeën bijeenkomsten doen, heb ik vanaf het begin gedaan. Een collega het leren, vervolgens splitsen zodat we het allebei kunnen. Teamleider stuurt daar niet op.'

Ook deling van expertise tussen teams is nodig. Een voorbeeld uit een van de groeps-gesprekken: een team wilde bijeenkomsten met vaders organiseren via een school. Dit kwam niet van de grond. Een ander team heeft daar wel succes mee geboekt. Als de Ouder- en Kindadviseurs van dit team het andere team hadden kunnen adviseren, was het misschien beter gelopen.

Ten slotte, genoemd door de werkgroep preventie: het is ook van belang dat teamleiders (van elkaar) kunnen leren. Er moet over worden nagedacht hoe dat georganiseerd kan worden.

Informatie en uitwisseling (digitaal)

- Op wijkniveau een overzicht van relevante initiatieven/voorzieningen op een website; bundelen van de (vele) informatie over initiatieven in wijken, ook vanuit de gemeente.
- Benutten van gebiedsplannen waar veel informatie over voorzieningen in gebundeld is.

Bijlage

Voorbeelden van wijkgerichte preventie

(Reeksen) groepsbijeenkomsten (georganiseerd vanuit Ouder- en Kindteam)

Het eerste type activiteiten dat veel wordt genoemd als wenselijk of bestaand betreft de vorm waarbij het Ouder- en Kindteam zelf groepsbijeenkomsten organiseert, al dan niet op verzoek van of in samenwerking met bestaande groepen (op scholen, bij kinderdagverblijven, in buurthuizen etc). Enkele voorbeelden:

- **Themabijeenkomsten** geven aan bestaande groepen of groepen waarmee contact is gelegd door aan te schuiven. Hierbij wordt zowel aanbodgericht gewerkt (Ouder- en Kindadviseur verzint een thema en dan komen de vragen van ouders vanzelf) als vraaggericht (ouders/school verzoeken om een thema). (NB een aandachtspunt hierbij is goed nadenken over het doel: overbrengen kennis, of ook zorgen dat ouders elkaar blijven ondersteunen; of ontmoeting op waardenniveau met professionals). Een tip is dat er veel materialen beschikbaar zijn. De werkgroep preventie kan hier meer over vertellen. Een teamleider stelde dat door meer themabijeenkomsten te gaan uitvoeren over ontwikkeling of schoolkeuze bijvoorbeeld, het Ouder- en Kindteam zich kan neerzetten als partij waar informatie is te halen over algemene preventieve thema's (en niet alleen hulp als er iets aan de hand is).
- **Het Begint Bij Mij** (voorheen 'Proud To Be Me') uitvoeren met een bestaande of hiervoor samengebrachte groep ouders. HBBM wordt sinds 2018 door het Ouder- en Kindteam ingezet met als doel dat zowel empowerment plaatsvindt tijdens de cursus als dat een supportgroep voor en door ouders ontstaat. De eerste groep professionals is in het voorjaar van 2018 getraind en de eerste groepen met ouders zijn intussen gestart. Belangrijk werkzaam element: professionals volgen de training eerst zelf en ervaren hoe het is empowered te worden en je kwetsbaar op te stellen. Ze kunnen ouders daardoor meer 'als mens' begeleiden. Plus: ouders beginnen bij zichzelf, krijgen geen advies hoe ze het beter kunnen doen; en leren

zelf hulp vragen aan hun omgeving. HBBM wordt de komende tijd meer ingezet in het Ouder- en Kindteam.

- **Mindfulness training** met jongeren (manier om in gesprek te komen met ze over hoe het echt met ze gaat; en van 'raken naar durven' gaan met ze, aldus de betrokken Ouder- en Kindadviseur).
- **Meidenclub** (praten over allerlei thema's met meiden).
- Een bijzondere vorm van bijeenkomsten uit een van de teams:
 - Bijeenkomsten aan elkaar rijgen, gebruik makend van kernelementen van bestaande interventies en vervolgens aansluitend bij behoefte ouders. Een Ouder- en Kindadviseur vertelt dat ze een reeks bijeenkomsten aan elkaar rijgt aansluitend bij de behoefte van een (Turkse) moedergroep (die geen 'cursus' willen maar waar wel veel vragen zijn). De betreffende Ouder- en Kindadviseur weeft elementen uit trainingen als Beter Omgaan met Pubers, Triple P etc. aan elkaar en laat de behoefte aan een volgende bijeenkomst elke keer natuurlijk uit de groep ontstaan (vergelijk de werkwijze van Trias Pedagogica, vaderdebatten). Grote tevredenheid bij de deelnemende moeders.
 - Een andere bijzondere vorm: Triple P workshop of andere opvoedbijeenkomst uitvoeren met als extra aandacht voor religie (wat zegt de bijbel/de koran over positief opvoeden); bijvoorbeeld in een kerk of met een groep islamitische vaders. Dit gebeurt in verschillende teams; door medewerkers die zelf ook een religieuze achtergrond hebben of toegang hebben tot deze kennis. Het is vaak een goede ingang om ouders te overtuigen.⁹ Een ingang zoeken via religie is een van de thema's in de binnen het Ouder- en Kindteam gebruikte teambijeenkomst (gericht op leren van elkaar) 'Waardenopvoeding in Diversiteit'.¹⁰

⁹ Een voorbeeld hiervan is beschreven in: Distelbrink, M. (2014). Marokkaanse vaders bereiken met opvoedsteun. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut. Zie ook

¹⁰ Wie hier meer over wil lezen of weten, zoek op 'Waardenopvoeding in diversiteit' op www.kis.nl.

Aansluiten bij bestaande groepen (samengebracht door anderen) in het voorveld

Een tweede type activiteiten dat veel is genoemd is aansluiten bij bestaande groepen in het voorveld. Hiervan zijn verschillende voorbeelden genoemd. Ouder- en Kindadviseurs sluiten aan op plekken waar de groepen samenkomen die ze meer willen bereiken. In eerste instantie vooral met als doel er kennis mee te maken en zichzelf (het Ouder- en Kindteam) bekend te maken. Vooral bedoeld om ouders te bereiken die nog minder in beeld zijn bij het Ouder- en Kindteam. Uiteindelijk kunnen hier ook al dan niet gezamenlijk georganiseerde themabijeenkomsten of groepsaanbod uit voortvloeien.

De genoemde voorbeelden:

- Aansluiten bij **Trias Pedagogica's vaderdebatten** (Trias Pedagogica bereikt jaarlijks honderden vaders van diverse herkomst en ook moeders, o.a. via de Vaderdebatten die de gemeente inkoopt om moeilijk bereikbare groepen te ondersteunen in diverse stadsdelen van Amsterdam. Per groep vindt een reeks bijeenkomsten plaats met veel aandacht voor bewustwording van de invloed als ouder op kinderen, de partnerrelatie, omgang met school et cetera. Ouder- en Kindadviseurs zijn expliciet uitgenodigd aan te schuiven bij een van de latere bijeenkomsten in de reeks, als vragen beginnen los te komen). Een jeugdverpleegkundige vertelde hierover tijdens een groepsgebesprek. Zij haakte aan bij een van de bijeenkomsten, at met vaders mee, kwam daarmee 'in hun leefwereld' en kreeg veel vragen. Trias Pedagogica ontwikkelde ook kaartspellen waarmee het gesprek met ouders of tussen ouders onderling wordt ondersteund; en zet in de debatten filmfragmenten in om het gesprek te stimuleren. Het werk van Trias Pedagogica is goed beschreven en geeft ook ideeën over wat werkt bij het bereiken van groepen voor wie het Ouder- en Kindteam onbekend of onbemind is.¹¹

- Aansluiten bij **spelinloop**; daar laagdrempelig het gesprek met ouders aangaan en zo ontstaat soms de behoefte aan meer. Dit werkt goed, aldus enkele Ouder- en Kindadviseurs. Zij willen dit weer meer gaan doen.
- **Andere voorbeelden** die zijn genoemd: aansluiten bij moedergroepen die bij elkaar komen in ouderkamers of buurthuizen; ouders die samenkomen als Wijkacademie Opvoeden¹²; moedergroepen die elkaar treffen bij Vrouw en Vaart, rond gezond gewicht, de moskee (daarmee zijn nog weinig ervaringen), groepen die samen taallessen volgen; jongerenwerk; aansluiten bij activiteiten van studenten die zich als vrijwilliger inzetten in wijken (bijv. via Vooruit).

Hoofddoel van het aansluiten is tot nu toe meestal de brugfunctie: ouders die nog niet bereikt worden, leren het Ouder- en Kindteam kennen. Maar er zijn ook andere doelen denkbaar. Bijvoorbeeld: Ouder- en Kindadviseurs sluiten aan bij het gesprek dat ouders voeren met als doel hen te ontmoeten en hen (of de partij die het gesprek organiseert of leidt) in dit gesprek te ondersteunen als dat wenselijk is. Er kunnen ook nieuwe activiteiten ontstaan waarin verschillende doelen samenkomen. Dit vraagt wel goede investering in afspraken over doelen en rollen. Dat geldt het sterkst bij informele groepen waarmee wordt samengewerkt. Meer informatie over wat belangrijk is bij samenwerking met informele partners is te vinden op het Kennisportaal van KeTJA.¹³

Een tip om laagdrempelig aan te sluiten bij oudergroepen is inzet van het spel 'Just Like You' (ontwikkeld door Dream Support i.s.m. SIPI/Ouder- en Kindteam; te gebruiken door het Ouder- en Kindteam na training). Dit spel, waarin ouders met elkaar praten over onder andere hun dromen en waarden, helpt bij het laagdrempelig kennismaken met een groep en het voeren van een open gesprek met ouders, waarbij je ook jezelf als 'mens' inzet. Het kan onderwerpen naar boven brengen om een andere keer over door

¹² Stichting BMP; ook deze aanpak is goed beschreven en onderbouwd, zie bijvoorbeeld het stuk 'Wijkgerichte ondersteuning bij opvoeden' op het Kennisportaal van KeTJA (www.neja.nl/ketja).

¹³ Zie het stuk 'Samenwerkingsvormen met informele ondersteuners' op het Kennisportaal van KeTJA (www.neja.nl/ketja).

¹¹ Zie bijvoorbeeld het stuk 'Opvoedsteun voor Marokkaanse vaders' op het Kennisportaal van KeTJA (www.neja.nl/ketja).

te praten (zo kan het ook geïntroduceerd worden). Het spel wordt onder andere ingezet in buurtkamers. Bij het spel is het verplicht een wijkouder in te zetten. Deze kan functioneren als drempelverlager. 'Die hebben dat warme contact, die zorgen ook voor een andere sfeer. De ouders worden dan ook wat gemakkelijker persoonlijker' (een Ouder- en Kindadviseur). Professionals krijgen eerst een training waarin ze het spel zelf ook spelen. Een suggestie is om het spel ook zelf als professionals met elkaar te spelen (als start); of samen met partijen in het voorveld, om elkaar beter te leren kennen. Ouder- en Kindadviseurs kunnen informele of formele partnerorganisaties er ook op attenderen dat dit spel er is; het kan ook daar gespeeld worden, op plekken waar ouders bij elkaar komen.

Samenwerking met partners rond het Ouder- en Kindteam

Sommige Ouder- en Kindadviseurs werken met theatergroepen samen om bijvoorbeeld het gesprek met jongeren aan te gaan. Andere vormen van samenwerking zijn ook denkbaar zoals hierboven geschetst.

- Voorbeeld dat genoemd is: Met een **theatergroep** samenwerken rond thema's die jongeren aangaan (Lost Project; andere theatergroepen op scholen rond alcohol/drugs). Kernelement hier, volgens de Ouder- en Kindadviseurs: door een algemeen verhaal (het gaat niet over jou alleen) het gesprek vergemakkelijken (werkt ook bij ouders); voorbeeld theaterstuk 'Opgroeien met liefde' (GGD) met nagesprek met ouders.
- **Spreekuur 'on tour'**. Een Ouder- en Kindadviseur geeft aan dat er weinig ouders afkwamen op de spreekuren op locatie (in sommige andere wijken werkt dit wel overigens). De spreekuren worden nu uitgevoerd in samenwerking met andere partijen in de wijk, zoals politie (de wijkagent is een belangrijke sleutelfiguur), schuldhulpverlening, et cetera. Er worden spreekuren gehouden in moskeeën en op allerlei (andere) plekken in de wijk. Soms vindt daarbij ook groepsvoor-

lichting plaats over een bepaald thema. Dit is een recent ontwikkelde werkwijze in samenwerking met het stadsdeel. De betrokken Ouder- en Kindadviseur heeft ook uren om hier uitvoering aan te geven.

- Een bijzondere vorm van samenwerking die is genoemd betreft samenwerking met **ouders zelf**. Bijvoorbeeld: een Ouder- en Kindadviseur vertelt over een zelfbenoemde ambassadeur voor het Ouder- en Kindteam die een brugfunctie vervult. Een dergelijke ambassadeursfunctie kan nog meer (structureel) worden ingevuld, meent zij. Een teamleider stelt voor om ouders te trainen die bijeenkomsten met andere ouders kunnen begeleiden; naar voorbeeld van het Rotterdamse Ouders in Actie. Dit vraagt wel specifieke deskundigheid waar aan gewerkt moet worden bij deze ouders, zoals omgang met een groep en met emoties, goed een discussie kunnen leiden. Inspiratie kan worden ontleend aan de begeleiding die ouders bij HBBM krijgen als zij degenen zijn die de supportgroep gaan leiden.

Colofon

Opdrachtgever
Auteurs

Joint Venture Ouder- en Kindteam Amsterdam
Em. prof. dr. T.V.M. Pels
Dr. M.J. Distelbrink

Omslag
Fotomateriaal

Ontwerppartners, Breda
beeldmateriaal van bijeenkomsten rond het thema
wijkgerichte preventie in 2018

Fotograaf
Uitgave

H. Buyse
Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-938-9

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2019.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Wijkgerichte preventie is een belangrijke taak van het Amsterdamse Ouder- en Kindteam, binnen het wijkgerichte werken. Het Verwey-Jonker Instituut schreef op verzoek van het Ouder- en Kindteam een advies over wat hiervoor nodig is en hoe het vorm kan krijgen, gebaseerd op een verkenning onder betrokkenen. Adviespunten die in dit rapport naar voren komen zijn o.a. het goed onderling benutten van de expertise en ervaring van medewerkers, het ontwikkelen van een teamvisie aansluitend bij wat nodig is in de wijk en het samenwerken met en betrekken van partners in de wijk.

Het advies is tot stand gekomen in nauwe samenspraak met de Werkgroep Preventie van het Ouder- en Kindteam.